

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY I MIASTA TORZYM

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XVIII/116/12
Rady Miejskiej w Torzymiu
z dnia 28 czerwca 2012 r.

"Plan & Projekt" Pracownia Projektowa Zielona Góra 2000/2001

ZMIANA STUDIUM:

AKWADRAT SP. Z O.O. Gorzów Wlkp. 2011/2012

WPROWADZENIE

"Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy" jest jedynym dokumentem planistycznym sporządzonym dla obszaru całej gminy na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994r. "o zagospodarowaniu przestrzennym".

"Studium" jest opracowaniem o charakterze strategicznym, zawierającym ustalenia dotyczące racjonalnego wykorzystania przestrzeni gminy dla jej zrównoważonego rozwoju.

Studium zawiera ustalenia dyrektywne, których uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jest wymagane dla zapewnienia realizacji przyjętej przez gminę polityki rozwoju.

Studium jest dokumentem na podstawie którego gmina może formułować wnioski do "planu zagospodarowania województwa" i weryfikować przyjęte w nim ustalenia dotyczące jej obszaru.

Studium jest dokumentem zawierającym między innymi syntetyczny zestaw podstawowych informacji dotyczących zagospodarowania przestrzennego gminy, stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego systemu komunikacyjnego, infrastruktury technicznej, bazy administracyjno gospodarczej, zatrudnienia i bezrobocia. Zgromadzony w nim zasób informacji może być wykorzystany nie tylko dla realizacji polityki przestrzennej, ale także dla promocji gminy, sporządzenia programów gospodarczych i inwestycyjnych oraz opracowania ofert lokalizacyjnych dla potencjalnych inwestorów.

Formalną podstawą podjęcia prac nad "Studium" jest uchwała Nr V/31/99 z dnia 27.02.1999r. Rady Gminy i Miasta Torzym. Opracowanie pod tytułem "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Torzym" posiada 4 rozdziały oraz część graficzną:

- Rozdział I - określenie uwarunkowań lokalnych i czynników determinujących rozwój gminy,
- Rozdział II - określenie założeń polityki rozwoju gminy,
- Rozdział III - określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- Rozdział IV - dokumentacja formalno prawna.

Opracowanie to wyczerpuje wymagania zawarte w ustawie "o zagospodarowaniu przestrzennym" i stanowi dokument planistyczny podlegający uchwaleniu przez Radę Gminy i Miasta Torzym.

Niniejsze opracowanie zostało wykonane w Pracowni Projektowej Plan & Projekt w Zielonej Górze przez Zespół autorski w składzie:

mgr inż. arch. Bożena Wesołowska

mgr inż. arch. Jerzy Wesołowski

przy współpracy i konsultacji mgr inż. Edmunda Słupskiego oraz mgr Tomasza Piersiaka.

ZMIANA STUDIUM

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dokonana została na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 ze zmianami). Procedurę zmiany Studium zainicjowała uchwała Nr XXXV/249/10 Rady Miejskiej w Torzymiu z dnia 28 kwietnia 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Torzym.

Zmiana niniejsza jest drugą zmianą dokonywaną na projekcie przyjętym uchwałą Rady Miejskiej w Torzymiu Nr XXIII/197/01 z dnia 30 czerwca 2001 roku. Pierwsza zmiana została dokonana uchwałą Rady Miejskiej w Torzymiu Nr XII/66/11 z dnia 29 września 2011 roku.

Zakres zmiany polega na uzupełnieniu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Torzym o pojedyncze ustalenia dla części gminy objętej zmianą Studium i wprowadzeniu ich do ujednoliconego tekstu i rysunku Studium.

Obszar zmiany obejmuje teren o powierzchni około 210 ha, położony w rejonie miejscowości Kownaty.

Uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe dotyczące obszaru objętego zmianą Studium zamieszczone zostały w opracowaniu ekofizjograficznym dotyczącym zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Torzym.

Na potrzeby zmiany studium została sporządzona prognoza oddziaływania na środowisko skutków uchwalenia zmiany studium zgodnie z zapisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zmianami).

Zgodnie z § 8 ust 1, 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zmiana Studium polegająca na uzupełnieniu Studium o pojedyncze ustalenia, została wprowadzona w formie ujednoliconego projektu Studium z wyróżnieniem projektowanych zmian kolorem.

Zmiana Studium została wykonana przez zespół AKWADRAT Sp. z o.o., w składzie:

- mgr Marcin Brytan – główny projektant,
- dr Witold Andrzejczak – projektant.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	2
Zmiana Studium	3
Spis treści	4
Rozdział I. Określenie uwarunkowań lokalnych i czynników determinujących rozwój gminy	6
1. Charakterystyka ogólna gminy	7
♦ Położenie	7
♦ Charakterystyka geologiczna	7
♦ Warunki hydrologiczne i gospodarka wodna	8
♦ Warunki klimatyczne	15
♦ Gleby	15
♦ Lasy	15
♦ Flora	16
♦ Fauna	16
♦ Ochrona przyrody	16
♦ Sieć osadnicza	17
♦ Podział administracyjny i ludność gminy	17
♦ Dziedzictwo kulturowe	18
♦ Demografia i warunki życia	22
♦ Służba zdrowia	23
♦ Szkolnictwo	23
♦ Kultura	24
♦ Urzędy i administracja	24
♦ Działalność gospodarcza	24
♦ Rynek pracy	25
♦ Zaopatrzenie w wodę	26
♦ Gospodarka ściekowa	30
♦ Nieczystości stałe	32
♦ Zaopatrzenie w gaz	33
♦ Elektroenergetyka	33
♦ Ciepłownictwo	34
♦ Komunikacja drogowa	35
♦ Komunikacja kolejowa	37
♦ Komunikacja lotnicza	38
♦ Rolnictwo	38
♦ Leśnictwo	40
♦ Budżet gminy	41
♦ Inwestycje komunalne	42
♦ Planowanie i gospodarka przestrzenna	44
2. Wnioski dotyczące stanu istniejącego	47
3. Czynniki zewnętrzne	58
4. Cechy własne gminy, czynniki wewnętrzne i zewnętrzne	58

Rozdział II. Określenie założeń polityki rozwoju gminy	62
1. Analiza uwarunkowań - jako podstawy rozwoju wybranych kierunków.....	63
2. Określenie perspektywicznych funkcji gminy.....	65
3. Podsumowanie	66
Rozdział III. Określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	68
1. Określenie polityki przestrzennej gminy	69
2. Określenie głównych zagrożeń środowiska naturalnego gminy	69
3. Określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	70
♦ Założenia planistyczne dotyczące obszaru gminy	70
♦ Założenia planistyczne dotyczące miasta	71
♦ Rekomendowane ustalenia planistyczne	72
♦ Ustalenia końcowe	75
Rozdział IV. Dokumentacja formalno – prawna	77
1. Czynności proceduralne	78
2. Materiały źródłowe	79

Część graficzna

1. Gmina i Miasto Torzym – Uwarunkowania rozwoju
(2 rysunki w skali 1:20 000)
2. Gmina i Miasto Torzym – Kierunki zagospodarowania
(2 rysunki w skali 1:20 000)

ROZDZIAŁ I

OKREŚLENIE UWARUNKOWAŃ LOKALNYCH I CZYNNIKÓW DETERMINUJĄCYCH ROZWÓJ MIASTA I GMINY TORZYM

- ⇒ Charakterystyka ogólna gminy
- ⇒ Wnioski dotyczące stanu istniejącego
- ⇒ Czynniki zewnętrzne
- ⇒ Cechy własne gminy; czynniki wewnętrzne i zewnętrzne

1. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

⇒ Położenie

Gmina Torzym położona jest w środkowej części województwa lubuskiego, regionalnie wg klasyfikacji Bartkowskiego jest położona w obrębie Pojezierza Lubuskiego, zaliczanego do mezoregionu zwanego Niecką Pliszki i obejmuje również niewielki fragment mezoregionu zwanego Wzgórzami Osieńsko – Sulechowskimi.

Gmina graniczy od północy z gminami: Sulęcín i Ośno Lubuskie, od zachodu z gminami: Rzepin i Cybinka, od południa z gminami: Maszewo i Bytnica, od wschodu z gmina Łagów.

Gmina jest częścią powiatu Sulęcińskiego i zajmuje obszar 37.487 ha.

Powierzchnia ta zajęta jest przez:

- użytki rolne	10.637 ha
- lasy i grunty leśne	23.534 ha
- wody stojące	116 ha
- tereny zabudowane	1.854 ha
- nieużytki	658 ha
- pozostałe	688 ha

- ◆ Użytki rolne stanowią 28% powierzchni gminy
- ◆ Grunty orne stanowią 26% powierzchni gminy
- ◆ Lasy stanowią 63% powierzchni gminy

⇒ Charakterystyka geologiczna

W podłożu terenu występują osady czwartorzędowe o znacznej miąższości zalegające na utworach trzeciorzędowych. Wydzielone jednostki posiadają zróżnicowaną budowę geologiczną. W obszarze Wzgórz Osieńsko - Sulechowskich utwory czwartorzędowe reprezentowane są głównie przez osady plejstocenijskie pochodzenia morenowego oraz akumulacji wodnolodowcowej zaburzone glacitektonicznie. Utwory morenowe głównie w postaci twaroplastycznych glin piaszczystych i pylastych, utwory fluwioglacjalne reprezentowane są przez piaski drobne i średnie, pospółki i żwiry. Osady holocenijskie w postaci glin piaszczystych i namulów występują o niewielkiej miąższości. W obszarze Niecki Pliszki utwory czwartorzędowe reprezentowane są przez utwory akumulacji wodnolodowcowej tj. piaski o różnej granulacji, pospółki i żwiry. W obrębie wydzielonego płaskowyżu kemowego występują przewarstwienia z glin piaszczystych i pylastych o bardzo

zróznicowanej miąższości. Osady holocenijskie wypełniają rozległe doliny rzeki Pliszki i Ilanki oraz ich dopływów. W obrębie tych dolin dominują torfy o kilkumetrowej miąższości.

⇒ **Warunki hydrologiczne i gospodarka wodna**

Główną osią hydrologiczną gminy jest rzeka Pliszka, odwadniająca południową jej część. Rzeką odwadniającą centralną i północną część gminy jest rzeka Ilanka. Oprócz wymienionych rzek istnieje szereg mniejszych dopływów i rowów melioracyjnych, a także ciągi jezior w obrębie rynien polodowcowych wzajemnie izolowanych, odwadnianych przez rzekę Pliszkę lub Ilankę. Na terenie gminy występują także małe zagłębienia bezodpływowe wypełnione wodami stojącymi. Wody podziemne związane są z poziomami wodonośnymi czwartorzędowymi. Na obszarach pozadolinnych wody gruntowe pierwszego poziomu występują na głębokości 5,0 ÷ 20,0 m poniżej poziomu terenu. W obrębie terenów przydolinnych woda gruntowa o zwierciadle swobodnym występuje na głębokości od 1,0 ÷ 3,0 m poniżej poziomu terenu. W dolinach woda występuje płytko – do 1,0 m p.p.t. ujęcia wody pitnej zasilane są z niniejszych poziomów wodonośnych (czwartorzędowych).

Wody płynące

a) **rzeka Pliszka** – wypływa z jeziora Malcz (W-1) i płynie w górnym odcinku na terenie gminy Łagów z północy na południe, w środkowym odcinku ze wschodu na zachód, wzdłuż południowej granicy gminy Torzym. Całkowita długość rzeki wynosi 66,9 km, z czego na terenie gminy płynie od km 31+200 do km 50+620. Najbliżej gminy położony posterunek obserwacyjny stanu wód znajduje się w km 12+900 w miejscowości Sądów, gm. Cybinka.

Powierzchnia zlewni w tym miejscu wynosi - 408,0 km², a podstawowe, charakterystyczne przepływy są następujące:

- średni – SQ = 2,05 m³/sek,
- najwyższy – WQ = 5,92 m³/sek.

W granicach gminy programowane jest utworzenie dwóch zbiorników retencyjnych o nazwach: Wielicko – Ratno (przyrost powierzchni lustra wody o 81,0 ha) i Debrznica (o F=252,0 ha).

Rzeka Pliszka, wraz z ciągiem jezior przepływowych ma wody zaliczane do I klasy czystości.

b) **rzeka Ilanka** – bierze swój początek w jeziorze Trawienko (W-13) i płynąc w kierunku północno-zachodnim przez tereny gminy, opuszcza jej granice na północ od miejscowości Tarnawa Rzepińska. Całkowita długość rzeki wynosi – 60,82 km, z czego na terenie gminy płynie od km 39+680. Najbliższy posterunek obserwacyjny stanu wód usytuowany jest na 13,6 km, w miejscowości Maczków (gm. Cybinka). Powierzchnia zlewni w tym miejscu wynosi – 357,0 km², a podstawowe, charakterystyczne przepływy są następujące:

- średni – SQ = 1,76m³/sek,
- najwyższy – WQ = 5,58m³/sek.

Przy granicy gminy powierzchnia zlewni wynosi około 119,0 km², podstawowe, charakterystyczne przepływy odpowiednio:

- średni – SQ = 0,59m³/sek,
- najwyższy – WQ = 1,86m³/sek.

Ujście Ilanki do rzeki Odry jest w jej 577,8 km, w pobliżu wsi Świecko (gm. Słubice). Na rzece Ilance programowane jest utworzenie czterech zbiorników retencyjnych o nazwach: „Dolny Młyn” (F = 47,0ha); „Młyn Pniowski” (F = 64,0ha); „Bobrówka” (F = 54,0ha) i „Bielice” (F = 100,0ha). Ponadto istnieją warunki do utworzenia kolejnego zbiornika o nazwie „Polska Wola” o F = 141,0ha.

Rzeka Ilanka, od km 0+000 do km 2+300, prowadzi wody zaliczane do I klasy czystości. Od km 2+300 wody rzeki zaliczane są do II klasy czystości. Oddanie do eksploatacji oczyszczalni ścieków i budowa kanalizacji sanitarnej w Torzymiu, wpłynie zdecydowanie na poprawę stanu czystości wód tejże rzeki.

c) **rzeka Bobrowa Struga** – jest prawobrzeżnym dopływem rzeki Ilanki i wpływa do niej na północ od wsi Bielice-Kolonia. Ciek o ogólnej długości – 8,034 km, płynący na całej długości na terenie gminy. Rzeka od km 1+250 do km 3+761 płynie przez tereny zalesione.

Powierzchnia zlewni przy ujściu wynosi (wg obliczeń własnych) około 11,0 km², a podstawowe, charakterystyczne przepływy są następujące (wg wzorów Iszkowskiego):

- średni – SQ = 0,056m³/sek,
- najwyższy – WQ = 3,92m³/sek.

Oprócz istniejących zbiorników – oznaczonych W-35 i W-23 – nie przewiduje się budowy dodatkowych.

d) **rzeka Moskawa** – jest prawobrzeżnym dopływem rzeki Pliszki i wpływa do niej w pobliżu wsi Gądków Wielki. Ciek o ogólnej długości – 6,0 km, płynący wyłącznie na

terenie gminy. Powierzchnia zlewni przy ujściu wynosi (wg obliczeń własnych) około 7,0 km², a podstawowe, charakterystyczne przepływy są następujące (wg wzorów j.w.):

- średni – SQ = 0,036m³/sek,
- najwyższy – WQ = 2,50m³/sek.

W rejonie Gądkowa Wielkiego ciek zasila istniejące stawy rybne – W-14. W dolnym i środkowym biegu jest możliwość utworzenia dodatkowych czterech zbiorników retencyjnych.

- e) **Rów Spółdzielczy (kanał „DP”)** – jest prawobrzeżnym dopływem rzeki Pliszki i wpływa do niej na południe od wsi Drzewce. Długość cieku wynosi – 2,8 km, a powierzchnia zlewni przy ujściu wynosi (wg obliczeń własnych) około – 6,0 km². Podstawowe, charakterystyczne przepływy wg wzorów Iszkowskiego są następujące:

- średni – SQ = 0,018m³/sek,
- najwyższy – WQ = 4,42m³/sek.

Istnieje możliwość utworzenia w środkowym biegu zbiornika retencyjnego o powierzchni zalewu około 10,0 ha.

- f) **rowy Kd i Kp** – odwadniają grunty orne (Kp) i użytki zielone (Kd) w rejonie miejscowości Drzewce-Kolonia. Kanał „Kd” o długości 0,7 km, odwadniający wyłącznie użytki zielone, jest prawobrzeżnym dopływem kanału „Kp”. Ten ostatni o długości 3,073 km, (licząc do torów PKP) odwadnia grunty orne, jak i użytki zielone. Od torów PKP, kanał „Kp” płynie w lesie i wpada do rzeki Pliszki w rejonie wsi Zamęt (gm. Łagów).

- g) **Zabezpieczenie przeciwpowodziowe**

Dwie podstawowe rzeki tj. Pliszka i Ilanka, a również Moskawa i Bobrowa Struga posiadają w swoich zlewniach na terenie gminy Torzym szereg jezior, które znacznie łagodzą występujące wezbrania. Bogata sieć hydrograficzna, ukształtowanie terenu i znaczne kompleksy leśne powodują, że rzeki oznaczają się małymi wahaniami stanów wody, a zatem zagrożenie powodziowe nie występuje.

Programowane zbiorniki retencyjne wyeliminują całkowicie zagrożenie powodziowe na terenach gminy.

Zbiorniki wodne

Gmina Torzym zaliczana jest do gmin o największej ilości zbiorników wodnych w byłym województwie zielonogórskim.

Na terenie gminy naliczono 174 sztuk zbiorników wodnych o powierzchni od 0,06 ha do 111,0 ha. Zbiorniki o powierzchni poniżej 1,0 ha (w ilości łącznej 132 szt.) są wykorzystywane do drobnej hodowli ryb, wędkowania, jako ostoja dla ptactwa i jako zbiorniki przeciwpożarowe.

Największe skupiska tych małych zbiorników występują:

- w mieście Torzym i wokół miasta – 14 szt.,
- na północny – zachód od wsi Bielice – 11 szt.,
- we wsi Prześlice i na południe od wsi – 8 szt.,
- w Walewicach i w rejonie wsi – 8 szt.,
- w Lubowie i na północ od wsi – 8 szt.,
- w północno-zachodnim krańcu gminy – 7 szt.,
- w Pniowie i na południe od wsi – 5 szt.,
- pomiędzy Lubowem a Wystokiem – 4 szt.,
- na zachód od Gądkowa Wielkiego – 4 szt.

Zbiorników wodnych o powierzchni od 1,0 ha wzwyż jest 43 szt.

Charakterystykę zbiorników (jezior) przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1

Lp.	Nazwa zbiornika i oznaczenie	Powierzchnia w ha	Zlewnia i charakter	Ciek zasilający	Funkcja
1	2	3	4	5	6
1	jez. Malcz W-1	111,0	rz. Pliszka, odpływowe	początek biegu rzeki	rybactwo jeziorowe
2	jez. Wielicko W-2	103,0	rz. Pliszka, przepływowe	rz. Pliszka	rybactwo jeziorowe
3	jez. Garbicz W-3	48,0	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe, naturalne jezioro leśne	rybactwo jeziorowe
4	jez. Ratno W-4	44,7	rz. Pliszka, przepływowe	rz. Pliszka	rybactwo jeziorowe
5	jez. Wielkie (Kręcno)W-5	34,7	rz. Ilanka,	wody gruntowe	rybactwo jeziorowe
6	jez. Wilcze (Jasne) W-6	27,8	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe	wędkarstwo
7	jez. Łubieńskie (Lubińskie) W-7	23,2	rz. Ilanka, odpływowe	wody gruntowe	rybactwo jeziorowe
8	jez. Ciemne (Karsienko) W-8	20,0	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe	wędkarstwo
9	rejon wsi Tarnawa - bez nazwy W-9	16,0	rz. Ilanka, przepływowe	ciek Tarnawka	stawy rybne
10	jez. Rzepinko W-10	13,3	rz. Ilanka, odpływowe	rów K-R	rybactwo jeziorowe
11	jez. Ilanka (Torzym) W-11	12,2	rz. Ilanka, przepływowe	rz. Ilanka	wędkarstwo rekreacja

12	jez. Męcko Małe W-12	10,0	rz. Postomia, przepływowe	wody gruntowe	wędkarstwo, ostoja dla ptactwa
13	jez. Trawno-Trawienko W-13	9,2	rz. Ilanka, przepływowe	źródło rz. Ilanki	wędkarstwo
14	Stawy rybne przy Gądkowie Wlk., W-14	7,8	rz. Moskawa	rz. Moskawa	stawy rybne
15	jez. Pniewy W-15	5,5	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe	wędkarstwo
16	rejon Gądkowa Wlk. W-16	5,0	rz. pliszka, przepływowy	rów PL-D27	zbiornik retencyjny, drobna hodowla ryb
17	jez. Dzikie W-17	4,9	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe	wędkarstwo
18	jez. Nowe W-18	4,2	rz. Ilanka, przepływowe	wody gruntowe i dopływ z jez. Karsienko	wędkarstwo, staw rybny
19	jez. Ania W-19	4,2	rz. Postomia, bezodpływowe	wody gruntowe	wędkarstwo, ostoja dla ptactwa, tereny specjalne
20	bez nazwy - lasy w pobliżu wsi Bobrówko W-20	4,1	rz. Ilanka, przepływowe	bobrowa Struga, sztuczny zb. Dolinowy	staw rybny
21	jez. Pniów (Młyńskie) W-21	4,0	rz. Ilanka, przepływowe	rz. Ilanka	wędkarstwo, ostoja dla ptactwa
22	bez nazwy – dolina Pliszki powyżej Debrznicy W-22	4,0	rz. Pliszka, przepływowe	zlewnia lokalna, wody gruntowe	j.w.
23	bez nazwy – lasy w pobliżu wsi Bobrówko W-23	3,0	rz. Ilanka, przepływowe	Bobrowa Struga	zbiornik retencyjny, drobna hodowla ryb
24	jez. Kamińskiego W-24	3,0	rz. Pliszka, bezodpływowe	wody gruntowe, lokalna zlewnia	ostoja dla ptactwa, wędkarstwo
25	bez nazwy – w [pobliżu wsi Tarnawa W-25	2,5	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe, naturalne jez. Leśne	j.w.
26	jak wyżej W-26	2,0	jak wyżej	jak wyżej	jak wyżej
27	bez nazwy – na północ od Boczowa W-27	2,0	rz. Ilanka, bezodpływowe	jak wyżej	jak wyżej
28	bez nazwy – tereny leśne między Bobrówkiem a Wystokiem W-28	1,8	rz. Ilanka, przepływowe	rów, prawy dopływ Ilanki	zbiornik retencyjny
29	bez nazwy – na południe od Debrznicy W-29	1,5	rz. Pliszka, przepływowe	rów szczegółowy Koziarska Struga	staw rybny
30	bez nazwy – Gądków Wlk. W-30	1,5	rz. Pliszka, przepływowy	wody gruntowe	wędkarstwo, retencja
31	jez. we wsi Pniów W-31	1,23	rz. Ilanka, bezodpływowe	wody gruntowe	zbiornik p.pożarowy
32	jez. Bukowe W-32	1,2	rz. Ilanka, przepływowe	wody gruntowe, rów leśny	ostoja dla ptactwa, wędkarstwo

33	bez nazwy – lasy między Bobrówkiem a Wystokiem W-33	1,2	rz. Ilanka, przepływowe	rów, prawy dopływ Ilanki	zbiornik retencyjny, drobna hodowla ryb
34	bez nazwy – lasy między Bobrówkiem a Wystokiem W-34	1,2	jak wyżej	jak wyżej	jak wyżej
35	bez nazwy – lasy na południe od Bobrówka W-35	1,0	jak wyżej	Bobrowa Smuga	jak wyżej
36	bez nazwy – między Debrznicą a Drzewcami W-36	1,0	rz. Pliszka, przepływowe	zlewnia lokalna, wody gruntowe	ostoja dla ptactwa, wędkarstwo
37	bez nazwy w Torzymiu W-37	1,0	rz. Ilanka, bezodpływowa	wody gruntowe	wędkarstwo, rekreacja
38	bez nazwy – na północny – zachód od wsi Bielice W-38	1,0	jak wyżej	jak wyżej	wędkarstwo ostoja dla ptactwa
39	bez nazwy – obok wsi Grabów W-39	1,0	jak wyżej	jak wyżej	ostoja dla ptactwa
40	bez nazwy – we wsi Lubin W-40	1,0	jak wyżej	jak wyżej	zbiornik p.poż.
41	bez nazwy – obok wsi Drzewce W-41	2,4	rz. Pliszka, przepływowe	Rów Spółdzielczy	staw rybny
42	bez nazwy – obok wsi Drzewce W-42	9,0	rz. Pliszka, przepływowe	jak wyżej	jak wyżej
43	bez nazwy – obok wsi Lubów W-43	1,0	rz. Ilanka, odpływowe	wody gruntowe i lokalna zlewnia	zbiornik retencyjny

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze opracował komunikaty o jakości wód dla następujących jezior:

- Malcz w roku 1994,
- Wielicko w roku 1996,
- Ratno w roku 1996.

Wynikają z nich następujące oceny dla tychże jezior:

a) **jeziro Malcz**

- jakość wód pod względem fizyko-chemicznym odpowiada II klasie czystości (planowana I klasa czystości),
- pod względem bakteriologicznym jeziro odpowiada I klasie czystości,
- jeziro jest mało odporne na zanieczyszczenie obszarowe wód, co oznacza, że jest to akwen o bardzo niekorzystnych warunkach naturalnych, bardzo podatny na degradację.

b) **jeziro Wielicko**

- jakość wody pod względem wskaźników fizyko-chemicznych jest w III klasie czystości, a pod względem bakteriologicznym – w II klasie czystości,

- posiada bardzo niekorzystne warunki naturalne i jest bardzo podatne na spływy zanieczyszczeń zewnętrznych, co wyraża się podatnością na degradację poza kategorią,
- zarasta roślinnością i wykazuje cechy jeziora starzejącego się o wysokiej naturalnej troffi.

c) **jezioro Ratno**

- woda pod względem wskaźników fizyko-chemicznych jest średniej jakości (II klasa czystości), a pod względem bakteriologicznym jest wodą o wysokiej jakości (I klasa czystości),
- ma bardzo niekorzystne warunki naturalne i jest bardzo podatne na wpływ zanieczyszczeń zewnętrznych, co wyraża się podatnością na degradację poza kategorią.

Możliwości utworzenia zbiorników retencyjnych

Przewiduje się utworzenie zbiornika „Malcz”, poprzez budowę zapory na rzece Pliszce.

Zwiększy to powierzchnię lustra wody o 7,0 ha tj. do wielkości $F = 118,0$ ha.

Ponadto istnieją terenowe możliwości utworzenia dodatkowych 8 zbiorników retencyjnych o łącznej powierzchni = 55,0 ha. Są to następujące rejony:

- tereny leśne obok Torzymia (W-T.5) – zbiornik o pow. $F=5,0$ ha i objętości $V=40,0$ tys. m^3
funkcja: zbiornik retencyjny, rekreacja;
- rejon wsi Drzewce (W-D.10) – zbiornik o pow. $F=10,0$ ha i objętości $V=100,0$ tys. m^3 na dopływie do rowy Spółdzielczego – funkcja: staw rybny;
- rejon jak wyżej (W-D.13) – zbiornik o pow. $F=13,0$ ha i $V=130,0$ tys. m^3 na Rowie Spółdzielczym – funkcja: staw rybny;
- dolina Moskawy (W-M.5) – zbiornik o pow. $F=5,0$ ha i $V= 100,0$ tys. m^3 na rzece Moskawie – funkcja : zbiornik retencyjny dla stawów rybnych;
- dolina Moskawy (W-M.2) – zbiornik o pow. $F=2,0$ ha i $V=40,0$ tys. m^3 , funkcja jak wyżej;
- dolina Moskawy (W-M.4.1.) – zbiornik o $F=4,0$ ha i $V=30,0$ tys. m^3 – funkcja: staw rybny;
- dolina Moskawy (W-M.12) – zbiornik o $F=12,0$ ha i $V=100,0$ tys. m^3 – funkcja: staw rybny lub rekreacja;
- dolina Moskawy (W-M.4.) – zbiornik o $F=4,0$ ha i $V=30,0$ tys. m^3 – funkcja: staw rybny.

⇒ Warunki klimatyczne

Czynnikami kształtującymi warunki klimatu lokalnego są między innymi ilość i przebieg dolin rzecznych, ich głębokość i szerokość, stopień zalesienia, powierzchnia zbiorników wodnych itp. Na terenie gminy warunki klimatu lokalnego są zróżnicowane. Obszarami o najkorzystniejszych warunkach klimatu lokalnego są rejony położone na północy i w centrum gminy. Zdecydowanie niekorzystne w dolinach rzek Pliszki i Ilanki, gdzie występują częste inwersje termiczne i podwyższona wilgotność względna powietrza w porównaniu z pozostałymi terenami. Ogólnie, klimat łagodny, umiarkowany o dużym wpływie klimatu oceanicznego.

- opad roczny 530 ÷ 590 mm
- okres wegetacyjny 220 ÷ 230 dni
- średnia temperatura roczna 7,8 – 8,0 °C
- liczba dni z okrywą śnieżną 55 ÷ 60 dni

⇒ Gleby

Gleby najsłabsze stanowią 52% ogółu gruntów ornych. Większość gleb w gminie zalicza się do gleb lekkich o dużej przepuszczalności i słabo rozwiniętych cechach sorbcyjności.

Klasy bonitacyjne użytków rolnych (powierzchnia w hektarach)

Tabela 2

	kl I	kl II	kl IIIa	kl IIIb	kl IVa	kl IVb	kl V	kl VI
Grunty orne	x	x	21	76	2281	2299	2488	2549
Użytki zielone	x	x	89		288		274	262

⇒ Lasy

Lasy w gminie Torzym określa się jako położone w III Wielkopolsko - Pomorskiej Krainie Przyrodniczo – Leśnej w dzielnicy Pojezierza Lubuskiego. W lasach położonych na terenie gminy przeważają siedliska ubogie, stąd w szacie roślinnej największy udział mają siedliska borowe i mieszane świeże. Doliny rzek Pliszki i Ilanki powodują występowanie także siedlisk żyzniejszych, do siedliska lasu świeżego włącznie. Wzdłuż rzek występują też siedliska łągu jesionowo – olsowego, a miejscami siedliska olsowe. Największą powierzchnię zajmują siedliska suboceanicznego boru sosnowego z rozległymi kompleksami na południe i wschód od Torzymia, tworzącymi zwartą terenowo Puszcę Rzepińską. W okolicach Boczowa i

Grabowa występują siedliska boru mieszanego sosnowo – dębowego. W rejonie miejscowości Koryta występują siedliska ubogiej buczyny. Lasy posiadają niską wartość produkcyjną, a przeciętna zasobność wynosi 127 m³/ha przy średniej krajowej 195 m³/ha. Lasy są zagrożone przez czynniki szkodotwórcze natury antropologicznej, abiotycznej i biotycznej. Powierzchnia lasów i gruntów leśnych wynosi 23.534 ha, co stanowi ca 63% powierzchni gminy.

⇒ **Flora**

Szata roślinna gminy jest znacznie zróżnicowana, a jej głównymi komponentami są siedliska leśne i torfowiska. Torfowiska wysokie wytworzone w małych zagłębieniach bezodpływowych występują w okolicy Kownat i Prześlic. Torfowiska przejściowe występują w dolinie Pliszki, okolicach jezior Ratno i Wielicko oraz w rynnie polodowcowej na południowy wschód od Torzymia. Torfowiska niskie występują w dolinach rzek Pliszki i Ilanki, szczególnie na północny-zachód od Torzymia. Na terenie gminy rośnie szereg rzadkich, zagrożonych i chronionych gatunków roślin, głównie na torfowiskach. Opis stanowisk uwidoczniony został w rozdziale VI „Raportu o stanie gminy i miasta Torzym”.

⇒ **Fauna**

Na terenie gminy znajduje się szereg stanowisk rzadkich i chronionych gatunków ssaków, ptaków i gadów. Znajdują się tutaj obszary lęgowe wielu gatunków ptaków będących pod ochroną. Oprócz zwierzyny łownej występują tutaj będące pod ochroną bóbr i wydra.

⇒ **Ochrona przyrody**

Aktualnie na terenie gminy prawnie chronionymi obszarami są: rezerwat przyrody „Dolina Ilanki” o powierzchni ca 240 ha, część otuliny Łagowskiego Parku Krajobrazowego zajmującą 948 ha powierzchni (głównie lasów) w rejonie wsi Walewice i jeziora Malcz, obszary chronionego krajobrazu zajmujące łącznie ca 20.000 ha tj. 53% powierzchni gminy oraz ustanowione w dolinie rzeki Pliszki użytki ekologiczne (Wielkie Gądkowskie Bagno, Małe Gądkowskie Bagna, Orle Bagno, Gądkowskie Bagno II, Gądkowskie Bagno III) o łącznej powierzchni ca 8,5 ha. Do obszarów chronionych przyrodniczo zaliczyć trzeba również wiejskie parki w Grabowie, Kownatach i Garbiczu o łącznej powierzchni ca 7 ha. Pomniki przyrody, których lista zawiera 14 pozycji zostały określone w rozdziale VI „Raportu o stanie gminy i miasta Torzym”. Pomnikami tymi są okazy: dębów szypułkowych,

głogu jednoszyjkowego, jałowca pospolitego i cisa pospolitego. Do projektowanych przez przyrodników obszarów chronionych zaliczyć należy rezerwat „Torfowisko Pliszka” o powierzchni ca 200ha, rezerwat „Jezioro Ratno” o powierzchni ca 38ha, „Park Krajobrazowy Rzeki Pliszki”, „Park Krajobrazowy Rzeki Ilanki”, użytki ekologiczne o nazwach: „Jezioro Trawno i Trawienko”, „Ols torfowcowy” (rejon Bielice i Wystoka), „Jezioro Jeziorko”, „Wschodnia zatoka jeziora Wilcze” i „Torfowisko nad brzegiem jeziora Karsienko” o łącznej powierzchni ca 84ha.

Do proponowanych obszarów chronionych zaliczyć należy również zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Rynna polodowcowa” (obszar jezior: Jeziorko, Wilcze, Karsienko i Pniewy) oraz zespół przyrodniczo – krajobrazowy ‘Koryta’.

Proponowane pomniki przyrody według listy posiadającej 24 pozycje (rozdział IV „Raportu o stanie gminy i miasta Torzym”) stanowić by miały: dęby szypułkowe, buki, wiąz, klony, sosny i lipy drobnolistne.

⇒ Sieć osadnicza

Sieć osadnicza gminy złożona jest z jednego ośrodka miejskiego – Torzymia liczącego ca 2700 mieszkańców, 21 miejscowości wiejskich, w których zamieszkuje łącznie ca 4300 mieszkańców. Wśród wsi gminy Torzym żadna nie przekracza 700 mieszkańców, dwie wsie tj. Boczów i Gądków Wielki posiadają więcej niż 500 mieszkańców, a w 4 miejscowościach mieszka mniej niż 100 mieszkańców. Na terenach wiejskich liczba ludności wynosi 12 mieszkańców / km².

W sieci osadniczej gminy miasto Torzym pełni rolę lokalnego centrum. Jako jedyna miejscowość o statusie miejskim jest ośrodkiem administracyjnym, kulturalnym i usługowym dla całego obszaru gminy.

⇒ Podział administracyjny i ludność gminy

Podział administracyjny i ludność gminy - stan na dzień 31.12.1999r.

Tabela 3

Lp.	Sołectwo	Miejscowość	Liczba mieszkańców
	Miasto Torzym	Torzym	2 690
1.	Bargów	Bargów	74
2.	Bielice	Bielice	154
3.	Bobrówko	Bobrówko	89
4.	Boczów	Boczów	694
5.	Debrznica	Debrznica	116
6.	Drzewce	Drzewce	42
7.	Drzewce kolonia	Drzewce kolonia	177

8.	Garbicz	Garbicz	275
9.	Gądków Mały	Gądków Mały	133
10.	Gądków Wielki	Gądków Wielki	675
11.	Grabów	Grabów	236
12.	Koryta	Koryta	256
13.	Kownaty	Kownaty	98
14.	Lubin	Lubin	298
15.	Lubów	Lubów	215
16.	Mierczany	Mierczany	102
17.	Pniów	Pniów	201
18.	Prześlice	Prześlice	285
19.	Tarnawa Rzepińska	Tarnawa Rzepińska	107
20.	Walewice	Walewice	114
21.	Wystok	Wystok	121
			7 152

Źródło : Urząd Gminy i Miasta Torzym

Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym

Tabela 4

	1997		1998		1999
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Gmina Torzym
Ludność ogółem, w tym:	2 635	4 349	2 667	4 326	6983
▪ w wieku przedprodukcyjnym	746	1 386	742	1 360	2030
▪ w wieku produkcyjnym, w tym	1 526	2 416	1 559	2 441	4041
- produkcyjno – mobilny	1 091	1 697	1 102	1 704	b.d.
- produkcyjno – niemobilny	435	719	457	737	b.d.
▪ w wieku poprodukcyjnym	363	547	366	525	912

Źródło: Departament Badań Demograficznych, Tablica bilansowa. Stan, ruch naturalny i wędrownicy ludności w 1998r.; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000r., Zielona Góra 2000r.

⇒ Dziedzictwo kulturowe

Wiedza o pierwotnym osadnictwie na tym terenie nie jest jeszcze pełna. Materiały Archeologicznego Zdjęcie Polski wykazują nieliczne ślady obecności człowieka w okresach poprzedzających wczesne średniowiecze. W okresie V – VII wieku n.e. obszar po obu stronach Odry, od ujścia Nysy Łużyckiej po Dąbie za Wartą, zasiedlony został przez słowiańskie plemię Lubuszan. Ich siedliska sięgały na zachodzie po Sprewę i Stobrawę, na wschodzie przekraczały Postomię i rynną jezior łagowskich. Na terenie gminy punkty warowne istniały w Boczowie, Garbiczu, Gądkowie Wielkim i Tarnowie. Na ślady osadnictwa otwartego z tego czasu natrafiono w Bielicach, Bobrówku i Korytach.

W IX wieku terytorium Lubuszan znalazło się w granicach wczesnopiastowskiego państwa polskiego. Gdy za czasów Chrobrego nastąpił administracyjny podział kraju na kasztelanie, utworzona została również kasztelania lubuska. Od wschodu graniczyła ona z kasztelanią międzyrzecką, od południa z krośnieńską. Staraniem Bolesława Krzywoustego w latach 1124 - 1125 utworzone zostało, wykrojone z poznańskiego, biskupstwo lubuskie. Zasięg jego

działania pokrywał się z obszarem zasiedlenia plemienia Lubuszan. Po podziale Polski przez Krzywoustego, Ziemia Lubuska znalazła się w dzielnicy śląskiej. O jej utrzymanie walczył z Niemcami Henryk Brodaty (1202-1238). Wiele starań włożył w lepsze zagospodarowanie tej części swego dziedzictwa, reformując miasta i osady miejskie. Do akcji tej włączył także klasztory, cystersów w Lubiążu i augustianów w Nowogrodzie Bobrzańskim, nadając im znaczne dobra po lewej stronie Odry. Podobną akcją, chociaż nieco później, prowadzili możni z kręgu Henryka Brodatego, a wśród nich Mroczek z Pogorzeli, który swe dobra w rejonie Sulęcina przekazał w 1244 roku zakonowi rycerskiemu templariuszy. Działania Mrocza objęły także część terenu obecnej gminy Torzym. Templariusze, podobnie jak wcześniej cystersi i augustianie, otrzymali ziemie zasiedlone. Ich zadanie polegało nie na zagospodarowaniu pustkowi, lecz zreformowaniu istniejącego osadnictwa wiejskiego, w znaczeniu przestrzennym – przez nadanie wsiom (siodłom) i gruntom regularnego rozplanowania oraz prawnym - przez nadanie osadom prawa niemieckiego, opartego na czynszu i samorządzie. Owoce starań Henryka Brodatego zniweczył jego wnuk Bolesław Rogatka, który oddał w 1249 – 1250 Ziemię Lubuską arcybiskupowi magdeburskiemu i margrabiom brandenburskim. Reforma przestrzenna i prawna osad wiejskich przeprowadzona została bez akcji kolonizacyjnej, w oparciu o rodzimy żywioł etniczny, przez komasację gruntów i łączenie małych osad rolniczych – źrebii i siodeł, w większe racjonalnie rozplanowane jednostki. To wyjaśnia słowiańskie nazewnictwo, występujące w przypadku niemal wszystkich wsi.

Występują trzy rodzaje układów planu: owalnica, ulicówka i ulicówka z placem. Przeważa typ owalnicy (10 wsi), osady skupionej wokół wyraźnego, owalnego placu ze zwartą, uporządkowaną zabudową wokół placu. Plac ten, zwany nawsiem, będący niegdyś wspólną własnością mieszkańców, mieścił zazwyczaj kościół oraz naturalne oczko wodne. Większość nawsi została w nowszych czasach częściowo zabudowana, lecz pierwotne plany wsi są nadal wyraźnie czytelne. We wsi ulicowo – placowej (takich jest sześć) zabudowa skupia się po obu stronach drogi, która rozszerza się w plac, najczęściej trójkątny. Dalsze trzy wsie to ulicówki i jedna, prezentująca typ widlicy. Charakterystyczną cechą wsi torzyskich są ich małe rozmiary, odpowiadające skromnemu arealowi pól, wynoszących od 7 (Kownaty) do 29 łąnów (Garbicz).

Poza Bargowem, wszystkie wsie miały własne kościoły. Po ostatniej wojnie zniszczeniu uległy świątynie w Bielicach, Drzewcach, Kownatach, Tarnawie Rzepińskiej i Walewicach.

Tylko Drzewce i Koryta nie miały folwarków. W pozostałych wsiach folwarki usytuowane są najczęściej na obrzeżu założenia, a sporadycznie w zespole zabudowy wiejskiej.

Najstarsze siedziby szlacheckie pochodzą z XVIII wieku. Brak jest danych na temat wcześniejszych rezydencji. Możemy się domyślać, że były to dwory z mało trwałego materiału, zapewne konstrukcji szachulcowej.

Drogi nie miały żadnego znaczenia w rozmieszczeniu osadnictwa wiejskiego na terenie gminy. 90 procent wsi położonych jest z dala od głównych traktów komunikacyjnych, mając lokalne połączenia z Torzymiem, Ośnem Lubuskim, bądź Rzepinem. W końcu XIX wieku Torzym otrzymał połączenie kolejowe i drogowe z Frankfurtem i Poznaniem. Przy tej samej traktacji kolejowej znalazł się Boczków, a przy linii Wrocław – Szczecin Gądków Wielki i Gądków Mały.

Przemysł odegrał nikłą rolę w przestrzennym i cywilizacyjnym rozwoju osad na terenie gminy. Od średniowiecza istniały w Torzymiu i w wielu wsiach, usytuowane zazwyczaj na uboczu, młyny wodne, a w nowszych czasach także napędzane energią wodną tartaki. W XIX wieku pojawiły się ponadto nieliczne cegielnie i gorzelnie.

Z racji tego, że przez wieki budowano tutaj głównie z drewna, brak jest wybitniejszych zabytków architektury. Z czasów romańskich nie ma ich w ogóle, a gotyk i to późny reprezentują trzy kościoły, o skromnej zresztą architekturze – w Bobrówku, Lubinie i Lubowie. Renesans nie zaznaczył się żadnym obiektem, a barok jednym kościołem w Mierczanach. Z czasów baroku pochodzą ponadto cztery dalsze świątynie (Gądków Mały, Garbów, Pniów, Wystok), lecz zbudowane są w konstrukcji szachulcowej, zatem pozbawione znamion stylowych. Klasycyzm wypowiedział się wyłącznie w architekturze świeckiej. W tym stylu wzniesione zostały, w końcu XVIII wieku i na początku XIX wieku dwory w Bielicach, Debrznicy, Garbiczu, Gądkowie Małym, Kownatach, Lubinie, Pniowie i Wystoku. Zabudowa licznych folwarków pochodzi z 2 połowy XIX wieku i początków XX wieku. Zagrody wiejskie, zarówno domy, jak też budynki inwentarskie i gospodarcze były do połowy XIX wieku w całości drewniane. W 2 połowie XIX wieku i w początkach XX stulecia zabudowę tę zastąpiono murowaną.

Budynki wiejskie to głównie obiekty parterowe o dwuspadowych dachach, sytuowane szczytowo, jak i kalenicowo. Przeważa zabudowa zwarta, w kilku wsiach rozluźniona z powodu wyburzeń. W dziesięciu wsiach harmonijne układy przestrzenne zakłóciło nowe budownictwo PGR-owskie. Mimo pewnych znamion degradacji, historyczne układy przestrzenne wsi są zachowane. One właśnie, a także i słowiańskie nazwy, spinające czas po

1945 roku z odległą przeszłością, są najcenniejszym elementem dziedzictwa kulturowego gminy.

Gmina Torzym ze względu na zalesienie i układ hydrograficzny związany z licznymi jeziorami i rzekami Pliszką i Ilanką należy do nielicznych gmin, w których krajobraz przyrodniczy góruje nad krajobrazem kulturowym. Jak wykazały badania powierzchniowe AZP prowadzone w 1991 roku, podczas których zarejestrowano 135 stanowisk archeologicznych, na terenach tych niełatwo było o wybór dogodnych warunków dla osadnictwa. Niewielkie skupienia osad powstały w pewnym oddaleniu od wąskich, zabagnionych i zatorfionych dolinek rzeki Pliszki i jej dopływów (Debrznica, Kijewo, Pliszka), a także od gliniastych, żwirowatych obszarów (Lubin). Bardziej atrakcyjne były wydmy i niewielkie wyniesienia wewnątrz doliny Ilanki, gdzie ślady osadnictwa (Grabów, Kownaty, Tarnawa Rzepińska) dość często odnotowujemy już od epoki kamiennej.

Najdogodniejsze dla osadnictwa były jednak łagodne brzegi jezior, gdzie już od paleolitu rejestrujemy punkty i ślady osadnicze (Bielice, Boczów, Bobrówko, Garbicz, Lubów, Pniów, Różanówka, Torzym, Wystok).

Wartość zarejestrowanych stanowisk archeologicznych jest różna, od mało wartościowych, gdzie występują nieliczne fragmenty ceramiki, po grodziska i osady wpisane do rejestru zabytków, tak jak w Tarnawie Rzepińskiej czy w Garbiczu. Zarówno jedno, jak i drugie podlegają ochronie. W krajobrazie wsi nie brak zieleni komponowanej, związanej z zakładanymi, w większości w XIX wieku, przy rezydencjach parkami. Do dziś zachowały się, niestety zaniedbane, zdekomponowane (przez między innymi samosiejki) parki krajobrazowe w Bielicach, Boczowie, Garbiczu, Gądkowie Małym, Kownatach, Tarnawie. Zieleń komponowano także na cmentarzach zakładanych od czasów średniowiecza przy kościołach, a od XVIII wieku poza wsią. Większość cmentarzy na terenie gminy powstała w XIX wieku. Były to cmentarze wyznania ewangelickiego, które po 1945 roku zostały zlikwidowane. Wówczas niejednokrotnie starodrzew wycinano, a nagrobki porozbijano. Dzisiaj kępy drzew, a także nieliczne fragmenty wolnostojących nagrobków wskazują miejsca dawnych cmentarzy. Niektóre adaptowano dla współczesnych pochówków. Część cmentarzy objęto ewidencją konserwatorską.

Pelen wykaz obiektów w rejestrze zabytków oraz wskazanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków umieszczony jest w Tabeli nr 5 dołączonej na końcu tekstu studium.

Stanowiska archeologiczne w rejestrze zabytków

1. Tarnawa Rzepińska, stanowisko nr 1 grodzisko
2. Garbicz, stanowisko nr 34 grodzisko

⇒ Demografia i warunki życia

Ogólna liczba mieszkańców gminy nie przekracza 7200 osób, z czego 31%, to osoby w wieku przedprodukcyjnym, 59% w wieku produkcyjnym i 10% w wieku poprodukcyjnym. Od 1994 roku na wsi utrzymuje się ujemne saldo migracji. W mieście saldo ujemne wystąpiło w 1998 roku. Warunki życia mieszkańców w mieście znacznie różnią się od warunków życia na wsi. Na terenach wiejskich brak dostępu do sieci kanalizacyjnej, również wiele pozbawionych jest sieci wodociągowych. Gmina nie posiada sieci gazowej. Ograniczony jest dostęp do placówek użyteczności publicznej, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach gminy, np. do urzędów pocztowych, ośrodków zdrowia, ośrodków kultury, placówek bankowych itp. Dostęp do ww. placówek wymaga w większości przypadków pokonywania znacznych odległości przeważnie przejazdu do innej miejscowości.

Wyposażenie miejscowości w usługi społeczne

Tabela 6

Lp.	Miejscowość	Szkolnictwo	Przedszkola	Służba zdrowia	Poczta	Kultura	Kościóły
1.	Torzym	Szk. Podst. - 1 Gimnazjum - 1	1	Szpital - 1 Przychodnie - 1 Pogotowie ratunk. - 1	1	Dom Kultury - 1 Biblioteka - 1 Kino - 1	1
2.	Bargów	-	-	-	-	-	-
3.	Bielice	-	-	-	-	-	-
4.	Bobrówko	-	-	-	-	-	1
5.	Boczów	Szk. Podst. - 1	1	Pkt. lek. Rodzinnego	1	Filia bibl. - 1	1
6.	Debrznica	-	-	-	-	-	1
7.	Drzewce	-	-	-	-	-	-
8.	Drzewce kolonia	-	-	-	-	-	1
9.	Garbicz	-	-	-	-	-	1
10.	Gądków Mały	-	-	-	-	-	1
11.	Gądków Wielki	Szk. Podst. - 1	1	Pkt. lek. Rodzinnego	1	Filia bibl. - 1	1
12.	Grabów	-	-	-	-	-	1
13.	Koryta	-	-	-	-	-	1
14.	Kownaty	-	-	-	-	-	-
15.	Lubin	Szk. Podst. - 1	-	-	-	-	1

16.	Lubów	-	-	-	-	-	1
17.	Mierczany	-	-	-	-	-	1
18.	Pniów	-	-	-	-	-	1
19.	Prześlice	Szk. Podst. - 1	1	-	-	-	1
20.	Tarnawa Rzepińska	-	-	-	-	-	-
21.	Walewice	Szk. Podst. - 1	1	-	-	-	-
22.	Wystok	Szk. podst. - 1	-	-	-	-	1

Źródło: opracowanie własne.

⇒ Służba zdrowia

Na terenie gminy obsługę mieszkańców w zakresie służby zdrowia pełnią lekarze Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej oraz lekarze prowadzący gabinety prywatne. W Torzymiu działa pogotowie ratunkowe dysponujące od 1999 roku jedną karetką samochodową. W Torzymiu działa Lubuski Szpital Specjalistyczny (pulmonologiczno-kardiologiczny) przyjmujący pacjentów z terenu całego kraju.

⇒ Szkolnictwo

W gminie Torzym w roku szkolnym 1999/2000 istniało 7 szkół podstawowych, w tym dwie filie.

Tabela 7

Miejscowość	Liczba uczniów 1999/2000	Liczba pomieszczeń	Liczba nauczycieli	Miejscowości należące do rejonu	Liczba osób dojeżdżających
Torzym	461	16	30	Torzym, Pniów, Drzewce, Walewice, Prześlice, Grabów, Bobrówko, Koryta, Kownaty	122
Boczów	173	8	16	Boczów, Lubin, Mierczany, Lubów Tarnawa, Garbicz, Bielice, Wystok,	98
Gądków Wielki	127	8	10	Gądków Wielki, Gądków Mały, Bargów, Debrznica, Drzewce Wieś	46

Prześlice Klasy 1-3	24	3	2	Prześlice, Kownaty Bobrówko,	12
Walewice Klasy 1-3	25	4	2	Walewice, Koryta, Grabów	14
Filia Lubin Klasy 1-3	19	4	2	Lubin	6
Filia Wystok Klasy 1-3	24	4	2	Wystok	18

Źródło : Referat Oświaty, Kultury i Sportu Urzędu Gminy i Miasta w Torzymiu

W mieście Torzym działa jedno gimnazjum obsługujące całą gminę. W gminie Torzym nie ma szkół ponadpodstawowych.

⇒ Kultura

W Torzymiu działa Gminny Ośrodek Kultury prowadzący świetlicę terapeutyczną, siłownię, „Klub Seniora” i teatrzyk dziecięcy. W ośrodku tym odbywają się wystawy lokalnych twórców. Każda miejscowość w gminie posiada świetlicę. W Torzymiu działa Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna posiadająca filie w Boczowie i Gądkowie Wielkim. Biblioteka posiadała w 1999 roku księgozbiór liczący 30355 woluminów, 703 czytelników oraz 13581 wypożyczeń.

W Torzymiu działa kino posiadające 195 miejsc. Bazą sportową jest Gminne Boisko Sportowe oraz działające dwa kluby sportowe.

Co roku organizowany jest Ogólnopolski Bieg Ziemi Torzyskiej.

⇒ Urzędy i administracja

W Torzymiu mają siedzibę: Urząd Gminy i Miasta, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Zarząd Dróg Obwód Drogowo-Mostowy, Nadleśnictwo Torzym, Komisariat Policji, Urząd Pocztowy, Spółdzielnia Mieszkaniowa, Bank Spółdzielczy oraz Rejon Energetyczny ZZE S.A.

⇒ Działalność gospodarcza

Na terenie gminy ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (dane z 1999 roku) ogółem wynosiła 405 jednostki, w tym spółki prawa handlowego 27 jednostek, spółki cywilne 28 jednostek i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 327 jednostek. W gminie prowadzi działalność 15 podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego, w tym 3 w Torzymiu, 4 w Bielicach, 2 w Boczowie, 3 w Gądkowie Wielkim, 1 w Korytach, 1 w Lubinie i 1 w Pniowie (stan styczeń 2000r.). W Torzymiu istnieje rozwinięta baza noclegowa (14 jednostek prowadzących usługi hotelowe) oraz baza gastronomiczna, mogąca świadczyć usługi na rzecz turystów.

⇒ **Rynek pracy**

Dane dotyczące zatrudnienia na terenie gminy i miasta Torzym przedstawia poniższa tabela.

Zatrudnienie

Tabela 8

	1997		1998		1999	
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
Ogółem, w tym:	1 076	282	930	376	1042	522
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	109	13	89	9	45	66
Przemysł	235	24	191	127	324	97
Budownictwo	45	28	7	63	43	191
Handel i naprawy	34	15	33	28	30	22
Transport, składowanie i łączność	2	86	21	38	24	19
Pośrednictwo finansowe	14	-	10	-	10	2
Administracja publiczna i obrona narodowa	34	3	37	-	38	-
Edukacja	44	49	46	54	60	52
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	303	22	289	22	264	27

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r. Zielona Góra 1998; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Województwo lubuskie w 1998 roku, Zielona Góra 1999; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000r., Zielona Góra 2000r.

Sytuacje w zakresie bezrobocia w gminie i mieście Torzym przedstawiają tabele 10-12.

Bezrobocie

Tabela 9

	1997			1998			1999		
	Wojew. Zielonog.	Torzym		Wojew. lubuskie	Torzym		Wojew. lubuskie	Torzym	
		Miasto	Wieś		Miasto	Wieś		Miasto	Wieś
Bezrobotni ogółem	33 877	26	100	68443	47	100	74740	101	274
- w tym kobiety	21 187	12	43	38832	21	41	41256	36	119
Stopa bezrobocia w %	12,6	4,3	4,3	13,1	5		b.d.	b.d.	b.d.
Bezrobotni z prawem do zasiłku	11 640	12	41	17197	23	36	19841	22	45
Bezrobotni nowo zarejestrowani	50 545	66	159	7375	10	21	b.d.	274	448
Bezrobotni wyłączeni z ewidencji	58 874	112	276	6165	3	15	b.d.	198	279
Bezrobotni zatrudnieni przy pracach interwencyjnych, robotach publicznych oraz w ramach umów absolwent	2 324	4	2	b.d.	-	-	b.d.	17	35
Bezrobotni bez prawa do zasiłku	b.d.	b.d.	b.d.	51246	24	64	b.d.	65	155
Bezrobotni absolwenci	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	8	7	3919	6	12

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r. Zielona Góra 1998; Wojewódzkie lubuskie 1998r.- Biuletyn statystyczny województwa lubuskiego. Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Sierpień 1999. Powiatowy Urząd Pracy w Sulęcinie

Bezrobotni wg wykształcenia

Tabela 10

	1998		1999	
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
Wyższe	1	-	1	2
Policealne, Średnie techniczne i zawodowe	11	14	23	29
Średnie ogólnokształcące	6	3	7	7
Zasadnicze zawodowe	20	39	43	105
Podstawowe i niepełne zawodowe	9	44	27	131

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sulęcinie

Bezrobotni wg wieku

Tabela 11

	1998		1999	
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
15 - 24 lat	19	32	36	96
25 - 34 lat	9	23	25	66
35 - 44 lat	7	27	22	62
45 - 54 lat	12	18	17	48
55 lat i więcej	-	-	1	2

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sulęcinie

⇒ **Zaopatrzenie w wodę****Charakterystyka ogólna**

Mieszkańcy miasta korzystają z wody z wodociągu komunalnego. Mieszkańcy miejscowości wiejskich korzystają w części z dostawy wody z systemów wodociągowych. Na ogólną ilość 21 miejscowości wiejskich, zwodociągowanych jest 15 wsi, co stanowi 71,4%. Wodociągu nie mają następujące miejscowości: Tarnawa Rzepińska, Drzewce-Wieś, Drzewce-Kolonia, Debrznica, Gądków Mały i Bargów.

Żadne z ujęć komunalnych nie posiada wyznaczonej i zatwierdzonej strefy ochrony pośredniej.

Charakterystyczną cechą wodociągów w gminie jest to, że wszystkie pracują w układzie jednostopniowym. W układach technologicznych wszystkich wodociągów brak jest zbiorników wyrównawczych.

Eksploatację wszystkich wodociągów prowadzi Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Torzymiu.

Wodociąg komunalny miasta Torzymia

Ujęcie komunalne (WZ-1) – zlokalizowane jest w północnej części miasta, w rejonie ulicy Ogrodowej i ma zatwierdzone zasoby w wielkości $Q=100,0 \text{ m}^3/\text{godz}$. Woda surowa zawiera podwyższone ilości związków żelaza i manganu, które są usuwane na tzw. „starej” stacji uzdatniania o wydajności $Q=60,0 \text{ m}^3/\text{godz}$., oraz na tzw. „nowej” stacji w postaci Hydrofiltru o wydajności $Q=60,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.

Długość sieci wodociągowej wynosi ogółem 6.400,0 mb. Średnice sieci wodociągowej od $\varnothing 160 \text{ mm}$ do $\varnothing 50 \text{ mm}$. Małe przekroje sieci są na zapleczu ulicy Świebodzińskiej, w ulicy Podmiejskiej oraz na końcu ulicy Krośnieńskiej. Wybudowana jest nowa sieć wodociągowa od Torzymia do miejscowości Kownaty o długości około 7,0 km i średnicy $\varnothing 160 \text{ mm}$ i $\varnothing 125 \text{ mm}$.

Opracowany jest program modernizacji układu wodociągowego, przewidujący w rejonie ulicy Jeziorowej budowę zbiorników wyrównawczych o $V=300 \text{ m}^3$ i podział wodociągu na dwie strefy zasilania wraz z dostawą wody do Pniowa, z systemu wodociągowego miasta Torzymia. Wydajność wodociągu zabezpiecza w pełni potrzeby aktualnych odbiorców.

Oprócz ujęcia komunalnego, zinwentaryzowano na terenie miasta 11 innych ujęć wód podziemnych. Ich podstawowa charakterystyka jest następująca:

- a) ujęcie w Szpitalu przy ul. Biernackiego (WZ -17) – o zatwierdzonych zasobach $Q=55,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.,
- b) ujęcie w Sanatorium Przeciwgruźliczym przy ul. Biernackiego (WZ-18) – o zatwierdzonych zasobach $Q=18,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.,
- c) ujęcie PKP w rejonie ul. Kolejowej (WZ-19) – o zasobach $Q=23,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.
- d) ujęcie na terenie obwodu drogowego w rejonie ul. Kolejowej (WZ-20) – o zasobach $Q=18,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.
- e) ujęcie na terenie Warsztatu Obsługi Pojazdów Drogowych „Panos-Polska” w rejonie Kolonii Poręba (WZ-21) – o zatwierdzonych zasobach $Q=12,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.
- f) ujęcie na terenie Fermi Drobiu w rejonie Kolonii Poręba (WZ-22) – o zasobach $Q=6,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.,
- g) ujęcie dla stacji paliw na Kolonii Poręba (WZ-23) – o zasobach $Q=12,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.,
- h) ujęcie dla stacji paliw „DEXPOL” na Kolonii Poręba (WZ-24) – o zatwierdzonych zasobach $Q=9,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.,
- i) ujęcie w rejonie ulic Kwiatowa – Podgórna (WZ-25) – o zasobach $Q=5,0 \text{ m}^3/\text{godz}$.,

- j) ujęcie na terenie byłego POM-u przy ul. Kościuszki (WZ-26) – o zasobach $Q=6,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$,
- k) ujęcie w rejonie Kolonii Świebodzińskiej (WZ-27) – o zasobach $Q=6,0 \text{ m}^3/\text{godz.}$

Wodociągi na terenie gminy

Wiejskie systemy wodociągowe powstały głównie na bazie ujęć byłych PGR-ów. Znajdują się one w 15 miejscowościach i charakteryzują się uproszczonym układem techniczno-technologicznym. Poszczególne systemy wodociągowe zaopatrują w wodę pojedyncze miejscowości, na terenie których są usytuowane. Udokumentowane zasoby wodne znacznie przekraczają potrzeby komunalno-bytowe mieszkańców tychże miejscowości. Wydajności stacji uzdatniania są na ogół niższe od wielkości udokumentowanych zasobów wód podziemnych. Jedynie w Boczowie, Lubinie, Gądkowie Wielkim i Prześlicach wydajności stacji uzdatniania są zbliżone do zatwierdzonych zasobów. Zdecydowane różnice w wydajnościach tychże elementów systemów wodociągowych występują w: Walewicach (odpowiednio 15,0 i 94,0 m³/godz.); Grabowie (25,0 i 66,0 m³/godz.); Garbiczu (20,0 i 30,0 m³/godz.) i Bielicach Kolonii (7,5 i 18,0 m³/godz.). Woda surowa o odpowiedniej jakości, nie wymagającej uzdatniania zgodnie z najnowszym rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 września 2000 roku. (Dz.U.Nr 82, poz. 937) występuje na ujęciach w Lubinie, Mierczanach i w Korytach. Jedynie w Lubinie zawartość w wodzie surowej związków manganu, przekracza dwukrotnie dopuszczalne stężenie określone najnowszą normą (norma = 0,05 mg/l; stężenie = 0,1 mg/l).

Długości i przekroje sieci wodociągowych dostosowane są wyłącznie do obecnych potrzeb poboru wody przez mieszkańców. Średnice sieci – szczególnie w Bielicach Kolonii, a także w Wystoku, Lubowie, Bobrówku, Mierczanach i Walewicach – nie zapewniają dostawy wymaganej ilości wody w wypadku pożaru.

Oprócz ujęć gminnych (komunalnych), na terenie gminy są 24 ujęcia zakładowe o zasobach od 5,0 do 53,5 m³/godz. Niektóre z tych ujęć przewiduje się do ewentualnego wykorzystania w proponowanych do utworzenia systemach wodociągów grupowych. Są to następujące ujęcia: Kownaty – ferma byłego PGR-u (WZ-41); Kownaty – były PGR (WZ-51); Garbicz – Zakład Rolny (WZ-31); Gądków Wielki – Nadleśnictwo (WZ-37), Wystok Kolonia (WZ-30) oraz Pniów (WZ-12).

Dla niektórych ujęć należałoby w pierwszej kolejności opracować operaty wodno-prawne dla ustalenia zasięgu stref ochrony pośredniej, gdyż istnieje uzasadnione przypuszczenie, że

niektóre z terenów inwestycyjnych znajdują się w granicach tychże stref. Do tych ujęć zaliczono: ujęcie w Lubinie (WZ-8); ujęcie w Boczowie (WZ-2); ujęcie w Bielicach (WZ-3); ujęcie w Wystoku (WZ-4); ujęcie w Bobrówku (WZ-6); ujęcie w Walewicach (WZ-15); ujęcie w Prześlicach (WZ-42) i w Tarnawie (WZ-29), po ich włączeniu do wodociągów grupowych.

Przewidywane nowe tereny dla zorganizowanej działalności inwestycyjnej o łącznej powierzchni około 2.850 ha (bez nowych terenów mieszkaniowych w Torzymiu) i nieznanym na obecnym etapie sposobie zagospodarowania, narzucają potrzebę nowych rozwiązań, zapewniających w możliwie szerokim zakresie dostawę możliwie dużych ilości wody pitnej. Dla tych celów proponuje się utworzenie pięciu wodociągów grupowych, wykorzystujących istniejące ujęcia komunalne i niektóre istniejące ujęcia zakładowe.

Przewiduje się – docelowo – utworzenie następujących wodociągów grupowych dostarczających wodę dla terenów obecnej zabudowy, a przede wszystkim dla nowych terenów inwestycyjnych:

1. wodociąg grupowy „WA” dla miejscowości: Torzym, Koryta, Walewice, Grabów i Kownaty oraz Pniów wraz z terenami inwestycyjnymi,
2. wodociąg grupowy „WB” dla miejscowości: Tarnawa, Bielice, Bielice Kolonia, Boczów i Garbicz wraz z terenami inwestycyjnymi,
3. wodociąg grupowy „WC” dla miejscowości: Lubin, Mierzany, Bargów, Gądków Mały i Wielki oraz Debrznica wraz z terenami inwestycyjnymi,
4. wodociąg grupowy „WD” dla miejscowości: Wystok, Kolonia Wystok, Lubów wraz z terenami inwestycyjnymi,
5. wodociąg grupowy „WE” dla miejscowości: Bobrówko i Prześlice wraz z terenami inwestycyjnymi.

Poza systemami tychże wodociągów grupowych pozostaną miejscowości Drzewce, Drzewce Kolonia, Podsady i Augustynów, w których proponuje się bądź budowę lokalnych systemów wodociągowych, bądź zachowanie indywidualnych sposobów zaopatrzenia w wodę (studnie lokalne, przydomowe).

Proponowane systemy wodociągów grupowych, mogą ulegać korektom zasięgu, mogą także nie powstawać. Zależać to będzie od sposobu wykorzystania (zabudowy) terenów inwestycyjnych oraz od horyzontu czasowego, w którym te tereny będą zabudowywane.

Główne zbiorniki wód podziemnych

Teren gminy znajduje się w granicach dwóch głównych Zbiorników Wód Podziemnych, a mianowicie: Zbiornika Nr 144 – Wielkopolska Dolina Kopalna i Zbiornika Nr 148 – Sandr rzeki Pliszki.

Środkowa i północna część gminy usytuowana jest w granicach Zbiornika Nr 144. Strop zbiornika przebiega na rzędnej ca 20,0 mppt, a miąższość utworów wodonośnych wynosi od kilkunastu do około 30,0 mb. Moduł zasobów wodnych wynosi 1,39 l/sek/km² lub 120,1 m³/dobę/km². W granicach gminy znajduje się około 10% powierzchni całego zbiornika, wynosząca łącznie 4000,0 km². Pod względem ochrony przed zanieczyszczeniem Zbiornik należy do obszarów wymagających wysokiej ochrony (OWO).

Prawie cała powierzchnia gminy – oprócz krańców zachodnich, północnych i wschodnich – znajduje się w granicach Zbiornika Nr 148. Jest to forma o długości około 35,0 km i szerokości około 14,0 km. Struktura Zbiornika jest odkryta, o swobodnym zwierciadle wody. Miąższość budujących ją piasków i żwirów zmienia się od około 8,0 do około 25,0 – 30,0 m w części centralnej. Moduł zasobów wynosi – 5,56 l/sek/km² lub 480,38 m³/dobę/km². Pod względem ochrony przed zanieczyszczeniem, Zbiornik zaliczony jest do obszarów wymagających najwyższej ochrony (ONO).

⇒ Gospodarka ściekowa

Zagadnienia odprowadzania i oczyszczania ścieków - szczególnie na terenach gminy - wymagają budowy odpowiednich systemów kanalizacyjnych.

Teren miasta

Na terenie miasta istnieją cztery mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków, w tym jedna nowo wybudowana. Obecnie eksploatowane oczyszczalnie to:

- oczyszczalnia o przepustowości Q=40,0 m³/dobę dla potrzeb szpitala (NO-3),
- oczyszczalnia typu MU-100 o przepustowości Q=120,0 m³/dobę dla osiedla mieszkaniowego przy ul. Biernackiego i Saperskiej, (NO-4),
- oczyszczalnia typu BOS-100 o przepustowości Q=120,0 m³/dobę (NO-2), dla potrzeb budynków mieszkalnych przy ulicach: Wojska Polskiego, Dworcowej, Jeziornej, częściowo Podgórnej i Mickiewicza.
- oczyszczalnia typu „Blok Wielofunkcyjny” – posadowiona jest na terenie o powierzchni 5.836,0 m² oddalonym od centrum miasta o około 900,0 m (NO-1). Przepustowość jej wynosi Q=450,0 m³/dobę, a technologia oparta jest na osadzie czynnym, średnio

obciążonym. Po oczyszczalni, ścieki odpływają grawitacyjnie do stawu, spełniającego rolę stawu klarującego i doczyszczającego. Ścieki oczyszczone odprowadzane są do rzeki Ilanki. Do tejże oczyszczalni dopływają ścieki częściowo ze środkowej i wschodniej części miasta poprzez pompownie sieciowe, usytuowane w ulicach: Wodnej (PS-2), Krośnieńskiej (PS-3) i Kolonii Leśnej (PS-4) oraz pompownię centralną (PS-1). W mieście są trzy ciągi kanalizacji deszczowej odprowadzające wody opadowe bezpośrednio do odbiorników.

Teren gminy

Oczyszczalnia ścieków typu Bioblok-100 (NO-5) wraz z kanalizacją sanitarną odbierającą ścieki z 2 bloków mieszkalnych (12 rodzin), Ośrodka Zdrowia i 9 budynków jednorodzinnych, znajduje się w Gądkowie Wielkim. System kanalizacyjny i oczyszczalnia ścieków eksploatowana jest przez Nadleśnictwo. Odprowadzenie ścieków oczyszczonych następuje do ciekę Łękosza wpływającego do jeziora Wielicko.

Pozostałe miejscowości wiejskie nie posiadają systemów kanalizacji sanitarnej ani oczyszczalni ścieków. Ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i odbierane, częściowo, specjalistycznym taborem ZGKiM-u i wywożone do oczyszczalni NO-1 w Torzymiu.

Właściwe uregulowanie gospodarki ściekowej na terenie gminy nie jest sprawą łatwą, bo oprócz spraw finansowych, istniejący układ hydrologiczny nie jest korzystny. Trasy przepływu rzek i podstawowych cieków melioracyjnych – jako odbiorników oczyszczonych ścieków – nie sprzyjają bowiem dowolnej lokalizacji oczyszczalni ścieków. Z tych względów oraz biorąc pod uwagę mnogość nowych terenów dla zorganizowanej działalności inwestycyjnej, proponuje się – docelowo – utworzenie następujących grupowych systemów kanalizacyjnych:

1. system „KA” dla miejscowości: Torzym, Pniów, Bobrówko, Prześlice, Kownaty, Grabów, Walewice i Koryta wraz z terenami inwestycyjnymi. Oczyszczalnia ścieków w Torzymiu, po odpowiednim zwiększeniu przepustowości. Odbiornikiem ścieków – rzeka Ilanka.
Jako alternatywę, proponuje się rozważyć:
 - a) skierowanie ścieków z Prześlic do miejscowości Rychlik, gmina Sulęcín,
 - b) skierowanie ścieków z Grabowa do wsi Małuszowa, gmina Sulęcín.
2. system „KB” dla miejscowości: Boczów, Lubin (wraz ze ściekami z Radzikowa, gmina Cybinka), Garbicz, Bielice, Bielice Kolonia, Tarnawa, Wystok, Lubów i częściowo

Mierczany wraz z terenami inwestycyjnymi. Lokalizacja oczyszczalni ścieków w Boczowie na terenie byłego PGR-u, albo na zachód od Boczowa przy terenach ofertowych, albo i tu i tu, w zależności od docelowej ilości cieków z terenów inwestycyjnych i terenowych możliwości rozbudowy oczyszczalni na terenach byłego PGR-u. Odbiornikiem ścieków w obu przypadkach – rów Nr 8, po prawdopodobnym zwiększeniu jego przepustowości.

Alternatywnie proponuje się rozważenie budowy oczyszczalni ścieków dla Lubowa i Wystoka przy rzece Ilance, na prawym jej brzegu.

3. system „KC” dla miejscowości: Gądków Wielki i Mały, Debrznica, Bargów i tereny inwestycyjne na południe od Mierczan. Oczyszczalnia ścieków w Gądkowie Wielkim, w rejonie placu sportowego. Odbiornikiem ścieków – rzeka Pliszka, poniżej jeziora Wielicko.

Dla miejscowości Drzewce, Drzewce Kolonia, Podsady i Augustynów – podobnie jak przy zaopatrzeniu w wodę – indywidualne systemy gromadzenia ewentualnie odprowadzania i oczyszczania ścieków.

Proponowane systemy kanalizacji i oczyszczalni grupowych mogą ulec zmianie po np. przeprowadzeniu szczegółowej analizy techniczno-ekonomicznej i po przybliżeniu sposobu oraz czasu zabudowy poszczególnych terenów inwestycyjnych.

⇒ **Nieczystości stałe**

W mieście jest uregulowana całkowicie, a na terenie gminy częściowo, gospodarka odpadami stałymi.

Na terenie miasta, nieczystości stałe są gromadzone, zarówno przez mieszkańców, jak i jednostki usługowo-produkcyjne w typowych pojemnikach V=110 l usytuowanych przy poszczególnych posesjach. Odpady stałe wywożone są taborem ZGKiM-u na składowisko odpadów w Pniowie (NU-1).

W miejscowościach wiejskich, około 30% gospodarstw ma zawarte umowy na wywóz nieczystości stałych. Procent ten jest wyższy we wsiach położonych w północnej części gminy.

Nieczystości stałe wywożone przez ZGKiM, składowane są na wysypisku w Pniowie – (NU-1), wypełnionym obecnie w granicach 80%. W pierwszym półroczu 2001 roku rozpoczęta zostanie budowa Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych w Długoszynie, gmina Sulęcín. Składowane tam będą i częściowo unieszkodliwiane odpady komunalne z 14

gmin, w tym z gminy Torzym. Rozwiąże to całkowicie problem komunalnych nieczystości stałych.

⇒ **Zaopatrzenie w gaz**

Na terenie gminy brak jest obecnie sieci gazowej.

Na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy, opracowana została w roku 1997 przez Biuro Studiów i Projektów Gazownictwa „GAZOPROJEKT” we Wrocławiu „Koncepcja programowa gazyfikacji miasta i gminy Torzym”. Przewiduje ona doprowadzenie gazu do miasta oraz w zależności od wariantu do 4 lub 16 miejscowości wiejskich.

Źródłem zasilania będzie gazociąg wysokiego ciśnienia, stanowiący przedłużenie projektowanego gazociągu zasilającego gminę Łagów.

Istnieje możliwość zmiany kierunku zasilania gminy w gaz, po zrealizowaniu przez Spółkę „Media Odra – Warta” oddz. w Międzyrzeczu, sieci gazowych wysokiego ciśnienia, prowadzących gaz wysoko metanowy z terenu Niemiec do Międzyrzecza i Krosna Odrzańskiego.

⇒ **Elektroenergetyka**

Sieć 110 kV

Głównym źródłem zasilania w energię elektryczną gminy Torzym jest stacja elektroenergetyczna 110/15 kV w Debrznicy. Została ona wybudowana w latach osiemdziesiątych, w związku z elektryfikacją linii PKP.

Stacja elektroenergetyczna 110/15 kV w Debrznicy zasilana jest przelotowo z napowietrznej linii elektroenergetycznej 110kV relacji: Bytnica – Sulęcín.

Sieć 15kV

a) z rozdzielni 15 kV w stacji 110/15 kV w Debrznicy wyprowadzone są:

- dwie linie napowietrzno – kablowe 15 kV zasilające podstacje trakcyjną PKP w m. Gądków Wielki,
- dwie linie kablowe 15 kV zasilające podstację trakcyjną PKP w m. Drzewce.

Linie te są na majątku i eksploatacji PKP.

- linia napowietrzna 15 kV kier. Boczów – jest to linia terenowa zasilająca zachodnią część gminy,

- linia napowietrzna 15 kV kier. Koryta – jest to linia terenowa zasilająca wschodnią część gminy Torzym,
- linia kablowa 15 kV kier. Torzym – linia ta stanowi zasilanie podstawowe istniejącej w m. Torzym rozdzielni sieciowej 15kV,
- z rozdzielni sieciowej 15 kV w Torzymiu wyprowadzone są linie napowietrzne 15 kV zasilające stacje transformatorowe 15/0,4 kV na terenie m. Torzym oraz stacje zlokalizowane w północnej części gminy.

Stacje transformatorowe 15/0,4 kV

Na terenie gminy Torzym znajduje się 80 stacji transformatorowych 15/04 kV, w tym:

- 50 sztuk stacji słupowych,
- 24 stacje wieżowe,
- 6 sztuk stacji parterowych i przystosowanych do zasilania liniami kablowymi 15 kV.

Ocena stanu technicznego sieci i zasilania gminy

Maksymalny pobór mocy elektrycznej przez odbiory bytowo – komunalne gminy Torzym wynosi aktualnie ca 2,5 MW i jest zaspokajany przez istniejące urządzenia elektroenergetyczne.

Pobór mocy przez podstacje trakcyjne PKP w Gądkowie Wielkim i Drzewcach kształtuje się w granicach 3 ÷ 6 MW (przy rozruchu). Łączne obciążenie stacji elektroenergetycznej 110/15 kV w Debrznicy wynosi ca 9 MW.

Zarówno stacja elektroenergetyczna 110/15 kV w Debrznicy, jak i napowietrzna linia 110 kV są w dobrym stanie technicznym. Natomiast budynek rozdzielni sieciowej 15 kV w Torzymiu jest obiektem wybudowanym przed 1945 rokiem, na dzień dzisiejszy wyeksploatowanym, ciasnym, nie pozwalającym na wprowadzenie nowych linii 15 kV. Również prawie wszystkie stacje transformatorowe 15/0,4 kV na terenie miasta Torzym zasilane są jednostronnie (liniami odgałęźnymi), co w przypadku awarii zasilania nie pozwoli na ich zasilanie rezerwowe.

⇒ Ciepłownictwo

Gospodarka ciepła, zarówno w mieście, jak i na terenie gminy, bazuje na lokalnych i indywidualnych kotłowniach opalanych głównie – z jednym wyjątkiem – opalem stałym.

W mieście znajduje się 14 kotłowni – w tym jedna w Urzędzie Gminy – wykorzystujące olej opałowy do celów grzewczych. Z tych kotłowni, pięć zaopatruje w ciepło budynki mieszkalne, dwie ogrzewają Szpital, cztery instytucje, a trzy – zakłady usługowe.

Eksploatacje czterech kotłowni prowadzi ZGKiM. Pozostałe eksploatowane są przez poszczególnych właścicieli lub użytkowników obiektów.

Na terenie gminy kotłownie na opał stały ogrzewają obiekty użyteczności publicznej (szkoły) i budynki przemysłowe.

⇒ **Komunikacja drogowa**

◆ Sieć komunikacji drogowej w gminie:

- droga krajowa Nr 2 (E-30) o znaczeniu międzynarodowym. Po wybudowaniu płatnej autostrady A-2 droga ta będzie pełnić rolę drogi alternatywnej.
- drogi wojewódzkie (dawne krajowe) relacji Sulęcín – Torzym – Gubin oznaczona Nr 138 i relacji Górzycyca – Kowalów – Rzepin – Debrznica oznaczona Nr 139,
- drogi powiatowe (dane wojewódzkie) wykazane niżej w tabeli.

Drogi zaliczone do kategorii dróg powiatowych (d. wojewódzkich)

Tabela 12

Numer drogi	Nazwa drogi
49301	Lubin – Boczów
49302	Boczów – Bielice - granica woj. (Smogóry)
49310	Torzym – Prześlíce – granica woj. (Sulęcín)
49311	Bielice – Bobrówko – do drogi 49310
49312	Boczów – Garbicz – Gądków Mały
49313	Torzym – Garbicz
49315	Debrznica – Drzewce – Kosobudki
49316	Torzym do drogi nr 49318
49317	Kownaty – Grabów – Walewice – Koryta
49318 (1342)	Koryta – Drzewce
49319	Torzym – Walewice – granica woj. – (Małusków)
49350	Boczów Tarnawa Rzepińska – granica woj. (Staroścín)

Drogi zaliczone do kategorii dróg gminnych - Gmina Torzym

Tabela 13

Numer drogi	Nazwa drogi	Długość km
4939001	od drogi nr 138 – Kownaty	2,9
4939002	od drogi nr 318 – Walewice – granica woj. (Małusków)	11,3
4939003	Prześlíce – granica woj. (Małusków)	2,4
4939004	Koryta do drogi nr 306	3,0
4939005	Drzewce – Pożrzadło – granica woj. (Małusków)	16,0
4939006	Wystok – granica woj. (Połęcko)	2,3
4939007	Bobrówko – granica woj. (Lubień)	3,0
4939008	Tarnawa Rzepińska – Lubin	4,1
4939009	od drogi nr 138 – Mierczany – Radzików	12,6
4939010	Lubów – granica woj. (Rychlik)	4,8
4939011	Koryta – Grabów	5,1

4939012	Grabów – (Małuszków)	1,1
4939013	Torzym – Grabów	6,6
4939014	Garbicz – Łaszewo – Torzym	3,9
4939015	Koryta – Niedźwiedzi Ług do drogi nr 138	12,2
4939016	Drzewce – Niedźwiedzi Ług do drogi nr 138	6,0
4939017	Niedźwiedzi Ług – Drzewce	5,8
4939018	Drzewce – Kijewo	0,7
4939019	Tarnawa Rzepińska – Bielice	2,9
4939020	Lubów - granica woj. (Połeczko)	1,7
4939021	od drogi nr 302 – Grabno	2,3
4939022	od drogi Lubów – Rychlik do drogi Bobrówko – Lubień	2,5
4939023	Bielice – Pniów	4,3
4939024	Pniów do drogi nr 311	3,4
4939025	Prześlice do drogi Bielice – Ostrów	3,5
4939026	Prześlice – Bobrówko	1,0
4939027	Pniów do drogi nr 310	5,6
4939028	Pniów do drogi Torzym - Kownaty	5,1
4939029	od drogi kr. nr 2 do drogi nr 316	1,8
4939030	od drogi woj. -Torzym – Drzewce Kolonia	3,2
4939031	od drogi nr 138 – Drzewce	7,1
4939032	od drogi woj. Drzewce – Debrznica – Pliszka	2,1
4939033	Gądków Wielki – Pliszka	5,2
4939034	Debrznica do drogi nr 313	6,4
4939035	Gądków Wielki do drogi Koryta-Radzików	4,1
4939036	Gądków Wielki do drogi nr 312	7,6
4939037	Lubin – Garbicz	4,8
4939038	Bargów – Sądów	2,8
4939039	Torzym – Pniów	3,4
4939040	Garbicz – Pniów	2,2
4939041	Koryta do drogi nr 306	4,5
Razem		191,3 km

♦ Stan techniczny

Drogi gminne i powiatowe posiadają niezadowalające parametry techniczne i geometryczne. Drogi gminne to 191,3 km dróg i ulic, z czego aż 134 km ma nawierzchnię gruntową. Drogi powiatowe posiadają niedostateczną geometrię (zbyt mała szerokość, nienormatywne łuki), a nawierzchnia bitumiczna wymaga pilnego remontu na prawie całej ich długości. Drogi wojewódzkie w większości posiadają dostateczne parametry geometryczne, natomiast nawierzchnie wymagają pilnej interwencji.

♦ Ruch drogowy

Gmina posiada, zapisany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego przebieg płatnej autostrady, która będzie realizowana w systemie koncesyjnym. Będzie ona dostępna poprzez węzeł autostrady zlokalizowany na wylocie do Sulęcina. Budowa tak ważnego ciągu

komunikacyjnego wraz z towarzyszącymi jej urządzeniami obsługi podróżnych, to ogromna zmiana w użytkowaniu sieci drogowej.

Z prognoz ruchu wynika, że obciążenie ruchu drogowego wzrośnie ponad dwukrotnie (2,22 dla dróg regionalnych) w roku 2015 w stosunku do ruchu w 1995 roku. Prognoza drogi Nr 2 w Torzymiu to prawie 17.000 p/d w 2015 roku (wskaźnik wzrostu 2,3).

Słuszność i potrzebę inwestycji drogowych potwierdzają wyniki z pomiarów generalnych ruchu drogowego w roku 1990 i 1995 (por. tabela i załącznik graficzny).

Obciążenie ruchem drogowym w okolicy Torzymia - rok 1990/1995

Tabela 14

Droga	Ruch śr. dobowy p/d	Udział % sam. osobowych	Udział % sam. ciężarowych	Udział % autobusów
nr 2 do Świecka	6200/7400	71/73	17/17	3/1
nr 2 do Świebodzina	5600/7400	66/73	23/19	3/1
nr 138 do Sulęcina	550/1100	60/77	13/9	5/2
nr 138 do Gubina	250/350	52/75	15/8	4/2
nr 139 Debrznica – Rzepin	250/400	34/60	17/10	3/2

„Obciążenie” ruchem rowerowym na drogach objętych pomiarem generalnym jest stosunkowo małe i wynosi na kierunkach – do granicy 33 p/d, do Pożrzadła 6 p/d, do Sulęcina 18 p/d – do Korzycowa 35 p/d, do Debrznicy 30 p/d. Pomiary te nie obejmują dróg powiatowych i gminnych.

⇒ **Komunikacja kolejowa**

Przez teren gminy przebiega ważna linia kolejowa relacji Warszawa – Berlin – Paryż. Dostęp do niej w ruchu lokalnym zabezpieczają przystanki zlokalizowane na terenie gminy w Boczowie, Torzymiu i Kolonii Drzewce, a w ruchu międzynarodowym – węzeł kolejowy w Rzepinie. Linia ta jest zaliczana do głównych magistrali kolejowych o znaczeniu międzynarodowym. Oprócz ww. linii przez teren gminy prowadzi szlak kolejowy relacji Śląsk – Szczecin i dostęp do niego w ruchu lokalnym znajduje się w Gądkowie Małym. Obie linie są zelektryfikowane.

⇒ **Komunikacja lotnicza**

Dostęp do tej komunikacji możliwy będzie po wznowieniu działalności portu lotniczego Zielona Góra (w Babimoście).

⇒ **Rolnictwo**

Gmina posiada areał użytków rolnych wynoszących niecałe 11000 ha (28,4% powierzchni gminy), z czego:

grunty orne	9.714 ha	co stanowi	91,3 %	użytków rolnych
łąki trwałe	545 ha	co stanowi	5,1 %	użytków rolnych
pastwiska	368 ha	co stanowi	3,5 %	użytków rolnych
sady	10 ha	co stanowi	0,1 %	użytków rolnych

W użytkowaniu rolników indywidualnych jest 6004 ha użytków rolnych co stanowi 54,6% użytków rolnych.

Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 15,88 ha (w województwie 9,1, w kraju 7,0). Przepiętna powierzchnia gospodarstwa liczone jest z powierzchnią dzierżawioną od AWRSP co może zniekształcić obraz rolnictwa w gminie z uwagi na fakt, że trwałość i okres gospodarowania dzierżawców jest zmienny i często sezonowy.

Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Tabela 15

Miejscowość	Ogółem	1-2 ha	2-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15-50 ha	50-200 ha	Pow. 200 ha
Bargów	19	8	4	3	3	1	x	X
Bielice	9	2	x	4	1	1	x	1
Bobrowko	15	6	2	X	2	5	x	X
Boczów	29	14	8	4	1	x	1	1
Debrznica	9	7	x	2	x	x	x	X
Drzewce Kol.	6	3	2	X	x	1	x	X
Drzewce	7	4	1	X	1	1	x	x
Garbicz	24	10	8	4	1	x	x	1
Gądków Mały	12	3	4	1	3	x	1	x
Gądków Wiel.	66	26	26	8	2	3	x	1
Grabów	5	4	x	X	x	1	x	x
Koryta	16	5	4	3	1	3	x	x
Kownaty	2	x	x	X	x	1	x	1
Lubin	10	2	2	2	x	2	1	1
Lubów	7	5	1	X	1	x	x	x
Mierzany	3	1	x	X	1	1	x	x
Pniów	17	6	6	1	4	x	x	x
Prześlice	8	3	3	x	1	x	x	1

Tarnawa	16	3	1	3	4	4	1	x
Torzym	64	26	16	8	5	6	1	1
Walewice	20	5	6	4	3	1	1	x
Wystok	14	7	3	1	1	1	1	x
Razem	378	150	97	48	36	32	7	8
w procentach								
	100,0	39,7	25,7	12,7	9,5	8,5	1,8	2,1

Źródło: Urząd Miasta i Gminy

Przyrodnicze warunki produkcji rolnej należą do trudnych. Użytki rolne, zwłaszcza grunty orne, zajmują w większości gleby o niskiej bonitacji, generalnie zakwaszone, o dużej przepuszczalności i obniżonej wartości składników pokarmowych. Dominują zdegradowane gleby słabe i bardzo słabe klas V, VI, VIz.

Powierzchnia w hektarach:

Tabela 16

	kl I	kl II	kl IIIa	kl IIIb	kl IVa	kl IVb	kl V	kl VI
Grunty orne	x	x	21	76	2281	2299	2488	2549
Użytki zielone	x	x	89		288		274	262

Plony w dt/ha

Tabela 17

Wyszczególnienie	Rok 1999	
	Gmina	Lubuskie
Pszenica ozima	32	36
Żyto	23	24
Jęczmień	28	34
Owies	28	27
Pszenżyto	34	29
Mieszanka zbożowa	26	28
Rzepak	18	19
Ziemniaki	170	170

Pogłowie zwierząt

Tabela 18

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Rok 1996</i>	<i>Rok 1999</i>	<i>IV/2000 r.</i>
Trzoda chlewna ogółem	1418	1350	1200
- w tym maciory	137	125	100
Bydło ogółem	721	670	790
- w tym krowy	258	210	300

Obsada zwierząt na 100 ha użytków rolnych w sztukach

Tabela 19

	<i>Bydło</i>	<i>Trzoda chlewna</i>
Gmina Torzym	7	11
Lubuskie	19	69
Polska	39	97

Struktura wiekowa mieszkańców gminy

Tabela 20

	0 - 6 lat	7 - 18	19 - 45	46 - 65	Pow.66 lat
Mieszkańcy wsi	361	1018	1744	844	490
Miasto Torzym	191	668	1166	487	212
Razem gmina	552	1686	2910	1331	702

Wykształcenie rolników wg spisu rolnego 1996 roku

Tabela 21

	Ogółem	Poziom wykształcenia									
		Wyższe		Policealne		Średnie		Zasadnicze		Podsta- wowe	Kursy rolnicze
		razem	rolnicze	razem	rolnicze	razem	rolnicze	razem	rolnicze		
Ogółem	208	5	1	1	1	61	20	50	7	91	40
Mężczyźni	160	4	1	x	X	47	15	47	7	62	30
Kobiety	48	1	x	1	1	14	5	3	x	29	10

⇒ **Leśnictwo**

Lasy stanowią 62,8% powierzchni gminy. Gospodarka leśna prowadzona jest racjonalnie, to znaczy uwzględnia dobro środowiska przyrodniczego, potrzebę odnawiania zasobów leśnych i ochronę różnorodności biologicznej zbiorowości dziko żyjących zwierząt, roślin i mikroorganizmów. Lasy zagrożone są ze strony wielu czynników natury antropologicznej (emisje przemysłowe do atmosfery, w tym transgraniczne), abiotycznej (susze) i biotycznej. Jednym z największych zagrożeń lasów jest zagrożenie pożarowe wynikające głównie z małej

wilgotności podłoża. Lasy charakteryzują się niską wartością produkcyjną, a ich przeciętna zasobność wynosi 127 m³/ha przy średniej krajowej 195 m³/ha.

⇒ **Budżet gminy**

Największe przychody gmina osiąga z subwencji ogólnych (łącznie z oświatową), podatków i opłat lokalnych oraz dotacji budżetu państwa. Największe wydatki stanowią wynagrodzenia i wydatki inwestycyjne.

Dochody budżetu gminy w tys. zł

Tabela 22

	1997			1998			1999		
	Woj. Zielonog.	Gmina Torzym	Udział % w stos. do woj	Woj. Lubuskie	Gmina Torzym	Udział % w stos. do woj	Woj. Lubuskie	Gmina Torzym	Udział % w stos. do woj
Ogółem, w tym:	655388,6	8882,5	1,35	1220539,6	7957,0	0,65	1803651,8	8473,9	0,47
Podatki i opłaty lokalne razem, w tym:	163171,9	1700,4	1,04	261525,1	1809,1	0,69	185942,7	1175,5	0,63
- podatek rolny	14544,3	258,5	1,77	21358,7	356,3	1,66	21152,2	369,1	1,74
- podatek od nieruchomości	77904,6	624,4	0,80	143959,5	764,5	0,53	164790,5	806,4	0,49
- podatek od środków transportu	21097,6	233,5	1,11	10507,8	34,5	0,32	Wliczone w cenę paliwa	Gmina nie pobiera	XXX
Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa	138147,0	955,2	0,69	259204,1	1148,0	0,44	226761,0	1166,3	0,51
Dotacje budżetu państwa	91871,3	1460,4	1,59	191451,3	1364,4	0,71	440602,3	1289,0	0,29
Subwencje ogólne (łącznie z oświatową)	167834,2	2171,5	1,29	309611,6	2585,0	0,83	623224,2	3129,5	0,50

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r. Zielona Góra 1998; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Województwo lubuskie w 1998 roku, Zielona Góra 1999.; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000r., Zielona Góra 2000r

Wydatki budżetu gminy w tys. zł

Tabela 23

	1997r.			1998r.			1999r.		
	Woj. Zielonog.	Gmina Torzym	Udział % w stos. do woj.	Woj. Lubuskie	Gmina Torzym	Udział % w stos. do woj.	Woj. Lubuskie	Gmina Torzym	Udział % w stos. do woj.
Ogółem, w tym:	682727,4	8998,7	1,32	1256231,1	8385,2	0,66	1796172,3	8616,4	0,48
Wynagrodzenia	160869,9	1625,8	1,01	292191,4	2004,7	0,68	620243,8	2603,1	0,42
Materiały i usługi	109169,7	1095,8	1,00	188694,7	1040,8	0,55	315427,3	1323,9	0,42
Opłaty i składki	75674,4	769,3	1,01	138675,0	906,5	0,65	123756,9	524,5	0,42
Dotacje na wydatki bieżące	9189,0	1203,3	13,09	151273,7	1328,0	0,87	187312,4	1212,5	0,65
Wydatki majątkowe ogółem, w tym:	163222,3	3349,4	2,05	313127,4	1868,8	0,59	324145,9	1329,6	0,41
- wydatki inwestycyjne	161958,4	3349,4	2,06	310280,3	1868,8	0,60	320952,7	1329,6	0,41
- udział w spółkach	1263,9	-	-	2847,1	-	-	b.d.	-	-

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r. Zielona Góra 1998; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Województwo lubuskie w 1998 roku, Zielona Góra 1999r.; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000r., Zielona Góra 2000r

Ludność i budżety gmin powiatu

Tabela 24

		Torzym	Krzeszyce	Lubniewice	Słońsk	Sulęcín
1997	Ludność gminy	9619	4498	3054	4699	16612
	Dochody budżetu w tys. zł	8882,50	3866,20	4235,10	5462,20	15920,10
	Wydatki budżetu w tys. zł	8998,70	3984,60	4444,80	5764,00	18188,40
	Dochody w zł na 1 mieszk.	923,43	961,46	1379,96	1164,65	964,39
	Wydatki w zł na 1 mieszk.	935,51	887,83	1448,29	1229,00	1101,79
1998	Ludność gminy	6993	4473	3055	4682	16734
	Dochody budżetu w tys. zł	7957,00	4681,50	7700,40	8268,10	18451,00
	Wydatki budżetu w tys. zł	8385,20	5538,10	6832,10	8475,40	20506,50
	Dochody w zł na 1 mieszk.	1137,85	1046,61	2520,59	1765,93	1102,60
	Wydatki w zł na 1 mieszk.	1199,08	1238,11	2236,36	1765,93	1225,44
1999	Ludność gminy	6983	4461	3067	4732	16733
	Dochody budżetu w tys. zł	8473,90	4870,70	8003,00	5849,90	21040,80
	Wydatki budżetu w tys. zł	8616,40	5131,10	7667,70	6894,00	21047,90
	Dochody w zł na 1 mieszk.	1213,50	1091,84	2609,39	1236,24	1257,44
	Wydatki w zł na 1 mieszk.	1299,91	1150,21	2500,06	1456,89	1257,87

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1997r. Zielona Góra 1998; Tablica bilansowa. Stan, ruch naturalny i wędrowniczy ludności w 1998 roku; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Województwo lubuskie w 1998 roku, Zielona Góra 1999; Urząd Statystyczny w Gorzowie Wielkopolskim; Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Rocznik statystyczny województwa lubuskiego 2000r., Zielona Góra 2000r

⇒ Inwestycje komunalne

W latach 1990 – 1999 inwestycje komunalne obejmowały realizację wodociągów, kanalizacji miejskiej i oczyszczalni ścieków. Wartość inwestycji komunalnych w okresie lat 1990 – 1999 przypadająca na jednego mieszkańca wynosiła 869,69 zł/osobę.

Wykaz ważniejszych inwestycji komunalnych w gminie w latach 1990 – 1999

Tabela 25

Miejscowość	Tytuł inwestycji	Okres realizacji w latach	Wartość inwestycji
Bobrówko	Wodociąg	1990 - 1991	7 382,36
Torzym	Oczyszczalnia ścieków	1990 - 1995	54 758,91
RAZEM 1990r.			62 141,27
Bobrówko	Wodociąg	1990 - 1991	2 750,82
Torzym	Oczyszczalnia ścieków	1990 - 1995	114 136,68
RAZEM 1991r.			116 887,50
Torzym	Oczyszczalnia ścieków	1990 - 1995	20 965,00
RAZEM 1992r.			20 965,00
Torzym	Oczyszczalnia ścieków	1990 - 1995	71 756,84
Torzym	Oczyszczalnia ścieków - nakłady NFOŚ	1990 - 1995	153 388,92
Torzym	Kanalizacja - Jeziorna, Mickiewicza	1993	58 695,77
RAZEM 1993r.			283 841,53
Torzym	Oczyszczalnia ścieków	1990 - 1995	649 471,54
Gądków Wielki	Wodociąg	1994 - 1999	22 269,20
RAZEM 1994r.			671 740,74
Torzym	Oczyszczalnia ścieków	1990 - 1995	435 945,57
Gądków Wielki	Wodociąg	1994 - 1999	26 796,23
Torzym - Pniów	Poprawa zaopatrzenia w wodę	1995 - 1997	16 942,20
RAZEM 1995r.			479 684,00
Gądków Wielki	Wodociąg	1994 - 1999	12 668,34
Torzym - Pniów	Poprawa zaopatrzenia w wodę	1995 - 1997	65 842,58
Torzym	Kanalizacja	1996	149 827,08
RAZEM 1996r.			228 338,00
Gądków Wielki	Wodociąg	1994 - 1999	624 338,58
Torzym - Pniów	Poprawa zaopatrzenia w wodę	1995 - 1997	475 428,67
Torzym	Odwodnienie i modernizacja - Jeziorna	1997 - 1998	530 439,66
Torzym	Kanalizacja - ul. Krośnieńska	1997 - 1999	628 714,35
RAZEM 1997r.			2 258 921,26
Gądków Wielki	Wodociąg	1994 - 1999	585 873,53
Torzym - Pniów	Modernizacja ujęć wody	1998	142 097,79
Kownaty	Wodociąg	1998 - 1999	21 663,15
Torzym	Modernizacja - Jeziorna, Podgórna	1997 - 1998	417 854,68
Torzym	Kanalizacja - ul. Krośnieńska	1997 - 1999	283 231,59
RAZEM 1998r.			1 450 720,74
Gądków Wielki	Wodociąg	1994 - 1999	384 163,21
Kownaty	Wodociąg	1998 - 1999	241 441,43
Boczów	Dokumentacja - oczyszczalnia ścieków	1999	12 202,50
Torzym	Kanalizacja - ul. Krośnieńska	1997 - 1999	1 838,97
RAZEM 1999r.			639 646,11
OGÓLEM lata 1990 - 1999			6 212 886,15

Źródło : Urząd Gminy i Miasta Torzym

Wartość nakładów inwestycyjnych w 1999 roku w sąsiednich gminach

Tabela 26

Lp.	Gmina	Wartość nakładów inwestycyjnych w zł	Liczba ludności	Wskaźnik wartości nakładów inwestycyjn. przypadających na 1 mieszkańca w zł
1.	Torzym	1 329 620	6 993	190,13
2.	Maszewo	1 206 204	3 108	388,09
3.	Bytnica	963 770	2 723	353,93
4.	Łagów	784 938	5 356	146,55
5.	Sulęcín	6 841 954	16 734	408,86
6.	Ośno Lubuskie	976 484	6 254	156,13
7.	Rzepin	1 494 952	10 203	146,52
8.	Cybinka	4 264 274	6 850	622,52

Źródło: Regionalna Izba Obrachunkowa w Zielonej Górze

⇒ **Planowanie i gospodarka przestrzenna****Planowanie przestrzenne do 1990 roku**

- ◆ Brak jest opracowań planistycznych spełniających wymagania planu miejscowego dotyczących obszaru gminy.

W oparciu o Ustawę z dnia 12 lipca 1984r. o planowaniu przestrzennym wykonane zostało opracowanie pt. "Plan zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym - założenia do planu gminy i miejscowości gminy - Torzym" przez Biuro Studiów i Projektów Rozwoju Przestrzennego Województwa w Szczecinie w miesiącu maju 1988r.

- ◆ W oparciu o Ustawę j. w. zostało wykonane opracowanie pt. "Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miejscowości Torzym" przez Biuro Studiów j.w. w Szczecinie, w m-cu lipcu 1989r.

Planowanie przestrzenne w okresie 1990-2000

- ◆ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/15/90 z dnia 20.08.1990r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonogórskiego Nr 9 poz. 190.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/35/93 z dnia 06.10.1993r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 11 poz. 114.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy (uchwała Rady gminy i miasta Torzym Nr XXIV/223/97 z dnia 02.09.1997r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 18 poz. 177.

- ◆ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/16/90 z dnia 20.08.1990r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 9 poz. 191.
- ◆ Zmiana planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miejscowości Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/34/93 z dnia 06.10.1993r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 11 poz. 113.
- ◆ Miejscowy plan szczegółowy terenu budownictwa jednorodzinne przy ul. Świebodzińskiej (uchwała Rady Gminy Nr XVII/84/91 z dnia 05.10.1991r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 1 poz.8.
- ◆ Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego terenów usługowo - mieszkalnych na zapleczu ul. Wojska Polskiego i Mickiewicza (uchwała Rady Gminy Nr XVII/85/91 z dnia 05.10.1991r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 1.
- ◆ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinne i usługowego w Torzymiu (uchwała Rady Gminy i Miasta Nr XXIV/222/97 z dnia 02.09.1997r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 18 poz. 176.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego miasta Torzymia (uchwała Rady Gminy i Miasta Nr XV/122/00 z dnia 27.04.2000r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 23 poz.228.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy (uchwała Rady Gminy i Miasta Nr XV/123/00 z dnia 27.04.2000r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 23 poz. 229.

Aktualnie obowiązujące plany miejscowe

- ◆ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/15/90 z dnia 20.08.1990r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonogórskiego Nr 9 poz. 190.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/35/93 z dnia 06.10.1993r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 11 poz. 114.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy (uchwała Rady gminy i miasta Torzym Nr XXIV/223/97 z dnia 02.09.1997r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 18 poz. 177.

- ◆ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/16/90 z dnia 20.08.1990r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 9 poz. 191.
- ◆ Zmiana planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miejscowości Torzym (uchwała Rady Gminy Nr V/34/93 z dnia 06.10.1993r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 11 poz. 113.
- ◆ Miejscowy plan szczegółowy terenu budownictwa jednorodzinne przy ul. Świebodzińskiej (uchwała Rady Gminy Nr XVII/84/91 z dnia 05.10.1991r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 1 poz.8.
- ◆ Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego terenów usługowo - mieszkalnych na zapleczu ul. Wojska Polskiego i Mickiewicza (uchwała Rady Gminy Nr XVII/85/91 z dnia 05.10.1991r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 1.
- ◆ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinne i usługowego w Torzymiu (uchwała Rady Gminy i Miasta Nr XXIV/222/97 z dnia 02.09.1997r.) ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Zielonog. Nr 18 poz. 176.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego miasta Torzymia (uchwała Rady Gminy i Miasta Nr XV/122/00 z dnia 27.04.2000r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 23 poz. 228.
- ◆ Zmiana planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego gminy (uchwała Rady Gminy i Miasta Nr XV/123/00 z dnia 27.04.2000r.) ogłoszona w Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 23 poz. 229.

Uchwalone zmiany miejscowego planu zagospodarowania Gminy Torzym po uchwaleniu studium

- Zmiana Planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Torzym dla terenów w obrębach Grabów, Boczów, Kownaty (Uchwała RM w Torzymiu z dnia 26 września 2002r.)
- Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym obręb Pniów (Uchwała Rady Miejskiej z grudnia 2003r.)

Realizacja planów miejscowych

Plany miejscowe zagospodarowania przestrzennego sporządzone przed rokiem 1990 (w oparciu o ustawę z dnia 12.07.1984r.) uwzględniały ówczesne potrzeby gminy i uwarunkowania rozwojowe, wynikające ze stanu gospodarki kraju.

Plany te ustalały hierarchię i funkcję jednostek osadniczych, program wskaźnikowy rozmieszczenia usług i terenów mieszkaniowych oraz dalszy rozwój uspołecznionego sektora

rolniczego. W planach nie były respektowane prawa prywatnej własności gruntów. W zakresie infrastruktury technicznej plany zagospodarowania przestrzennego na ogół nie były realizowane ze względu na możliwości finansowe gminy.

W okresie przelomowym dla gospodarki kraju po roku 1990, ujawniły się rozbieżności między aktualnymi potrzebami funkcjonowania gminy w warunkach gospodarki rynkowej i likwidacji uspołecznionego sektora rolniczego a ustaleniami planów miejscowych, dotychczas realizowanych i uważanych za wiążące.

Na podstawie wniosków władz samorządowych gminy i miasta Torzymia (który otrzymał prawa miejskie w 1994r.) oraz wniosków mieszkańców podejmujących działalność gospodarczą w różnych dziedzinach, zostały wykonane zmiany planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego, dotyczące:

- infrastruktury technicznej,
- komunikacji w mieście i na terenach wiejskich,
- lokalizacji terenów usługowo - handlowych w mieście,
- przekształceń funkcjonalnych istniejących obiektów,
- lokalizacji terenów przemysłowo - składowych,
- lokalizacji terenów mieszkaniowych w miejscowościach wiejskich,
- aktualizacji przebiegu autostrady A-2 wraz z jej infrastrukturą,
- modernizacji terenów kolejowych.

2. WNIOSKI DOTYCZĄCE STANU ISTNIEJĄCEGO

Zebrane w "Raporcie o stanie gminy i miasta Torzym" i przedstawione w poprzednim punkcie niniejszego rozdziału informacje, pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

⇒ W zakresie demografii, warunków życia i infrastruktury społecznej

- ◆ Najwyższą pozycję w strukturze wiekowej gminy Torzym stanowią osoby w przedziale wiekowym 19 - 45 lat, jest to aż 40,5 % ogółu mieszkańców. Grupa ta jako ludność w wieku produkcyjnym stanowi również większość wśród osób zamieszkałych na tym terenie, jednak tylko 70,15 % tej grupy to osoby rzeczywiście mobilne do pracy. Zauważyć można nieznaczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

- ◆ Na przełomie lat 1994 - 1998 na wsi utrzymuje się ujemne saldo migracji. Przyczynę tego zjawiska należy upatrywać w poszukiwaniu, głównie przez osoby młode, pracy oraz lepszych warunków życia. Miejscowości wiejskie w gminie Torzym mają ograniczony dostęp do obiektów użyteczności publicznej. Na 22 miejscowości w gminie, tylko 3 oferują w szerszym zakresie usługi społeczne (szkoła, przedszkole, poczta, lekarz). Saldo migracji w mieście w latach 1994 - 1997 utrzymywało się na względnie stałym dodatnim poziomie. Dopiero w roku 1998 nastąpił znaczny spadek salda migracji ludności. Ludność migruje zazwyczaj do większych miast, gdzie łatwiej znaleźć zatrudnienie i jest większy dostęp do placówek użyteczności publicznej.
- ◆ Przyrost naturalny w latach 1994 - 1996 w mieście miał ujemne saldo i ciągle spadał. W następnych latach sytuacja znacznie się poprawiła, gdzie nastąpił znaczny wzrost przyrostu naturalnego w mieście do poziomu + 11 w 1997r. i + 39 w 1998r. Na wsi przyrost naturalny w badanych latach spadał, jednak w porównaniu z miastem był wyższy i utrzymywał się na dodatnim poziomie. Dopiero w 1998r. wskaźnik przyrostu naturalnego na wsi przyjął wartość ujemną.
- ◆ Warunki życia mieszkańców miasta i wsi są znacznie zróżnicowane. Na terenach wiejskich brak sieci kanalizacyjnej i gazowej oraz często wodociągowej. Ograniczony jest dostęp, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach wiejskich, do placówek oświatowych, służby zdrowia, poczty i administracji publicznej. Na 22 miejscowości w gminie, tylko w 7 jest szkoła podstawowa, w 5 - przedszkole, w 3 - praktyka lekarza rodzinnego. Mieszkańcy tych miejscowości zmuszeni są dojeżdżać głównie do Torzymia, czy niekiedy rezygnować z korzystania z podstawowych usług społecznych, jakie może zaoferować gmina. W mieście sytuacja mieszkańców znacznie przewyższa sytuację bytową mieszkańców wsi. Inwestycje komunalne gminy skupione są głównie na Torzymiu. W ostatnich latach rozbudowano sieć kanalizacyjną i wodociągową. Oddano do użytku 297 m² powierzchni użytkowej mieszkań. Miasto oferuje szeroki zakres usług jednostek administracji publicznej, placówek oświatowych (szkoła podstawowa, gimnazjum, przedszkole), służby zdrowia (szpital, przychodnia, pogotowie ratunkowe), czy też ośrodków kultury (dom kultury, biblioteka, kino).
- ◆ W gminie Torzym działa 5 przedszkoli. Praktycznie wszystkie przedszkola, wykorzystują pełną liczbę wolnych miejsc. W roku szkolnym 1999/2000 w gminie Torzym istniało 7 szkół podstawowych, z tego 6 na terenach wiejskich. 37 % ogólnej liczby uczniów gminy

dojeżdża do szkół z innych miejscowości. W gminie istnieje jedyne gimnazjum w Torzymiu, które obejmuje swoim zasięgiem uczniów całej gminy Torzym. Ponad 66 % uczniów gimnazjum jest dojeżdżających. Na terenie gminy Torzym nie ma żadnej szkoły ponadpodstawowej, co zmusza młodzież do wyjazdu poza granice gminy w celu kontynuowania nauki. Niejednokrotnie ma to wpływ na późniejszą migrację młodzieży do większych miast w poszukiwaniu pracy.

- ◆ Służba zdrowia w gminie Torzym skupiona jest głównie w mieście Torzym. Mieszkańcy terenów wiejskich zmuszeni są dojeżdżać do miasta, aby korzystać z usług medycznych.
- ◆ Działalność kulturalna w gminie Torzym skupiona jest głównie przy Gminnym Ośrodku Kultury w Torzymiu. Na terenach wiejskich mieszkańcy mają do dyspozycji świetlice, w których z własnej inicjatywy organizują różnego typu imprezy.

⇒ **W zakresie gospodarki, rynku pracy i budżetu**

- ◆ Dochody budżetu gminy Torzym w 1998 roku w porównaniu z rokiem 1997 spadły o 10,4%. Wydatki budżetowe gminy w tym samym okresie również spadły - o 6,8 %. Zarówno w 1997, jak i w 1998 roku gmina Torzym pod względem dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca znajdowała się na przedostatnim miejscu w powiecie.
- ◆ Największą liczbę jednostek gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy Torzym stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ich liczba od 1996r. stale wrasta, co jest pozytywnym zjawiskiem dla rozwoju gospodarczego gminy. Ponad 3% ogółu podmiotów gospodarczych stanowią podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego, których siedziby mieszczą się w różnych miejscowościach gminy Torzym, co może stwarzać szansę na nowe miejsca pracy na terenach wiejskich.
- ◆ Baza turystyczna w gminie jest słabo rozwinięta.
- ◆ W ostatnich latach można zauważyć wzrost inwestycji na terenach wiejskich (budowa nowych sieci wodociągowych, modernizacja i remonty stacji uzdatniania i hydroforni). W mieście wybudowano oczyszczalnię ścieków, kanalizację sanitarną wraz z pompowniami ścieków. Inwestycje te mają wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców gminy Torzym. Wskaźnik wartości nakładów inwestycyjnych przypadających na 1 mieszkańca w 1999 roku wynosi 190,13 zł i jest niski w porównaniu z sąsiednimi gminami.
- ◆ W latach 1997 - 1998 stopa bezrobocia, zarówno dla miasta Torzym, jak terenów wiejskich gminy kształtowała się na poziomie 4-5%. Jednak w 1999 roku liczba

bezrobotnych wzrosła o ponad 100 %. Z ogólnej liczby bezrobotnych aż 64,3 % w mieście i 56,5 % na wsi jest bez prawa do zasiłku.

Najwięcej miejsc pracy stwarza ochrona zdrowia i opieka socjalna oraz przemysł. Działa tu Lubuski Szpital Specjalistyczny Pulmonologiczno-Kardiologiczny, który stwarza wiele miejsc pracy. Najmniej miejsc pracy oferuje pośrednictwo finansowe, administracja publiczna oraz obrona narodowa. Wzrost liczby małych podmiotów gospodarczych świadczy o konieczności samodzielnego poszukiwania środków utrzymania.

Największą liczbę bezrobotnych stanowią osoby w przedziale wiekowym 15 - 24 lat oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, podstawowym i niepełnym zawodowym.

- ◆ Gwałtowny wzrost bezrobocia w 1999r. spowodował znaczny wzrost liczby rodzin objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia o ponad 200 %. Inne główne przyczyny objęcia pomocą społeczną to ubóstwo i niezaradność życiowa, co jest w pewnym sensie powiązane z bezrobociem.

⇒ **W zakresie infrastruktury technicznej**

- ◆ Istniejące systemy wodociągowe zapewniają dostawę odpowiedniej ilości i jakości wody, zarówno dla odbiorców obecnych, jak i na perspektywę, pod warunkiem, że lokalizowane nowe inwestycje nie będą wymagały znacznych ilości wody dla celów technologicznych. Usytuowanie prawie całej gminy w granicach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych Nr 148 i Nr 144 stwarza bardzo dobre możliwości ewentualnego zwiększenia poboru wód podziemnych. Występują również dogodne warunki do wykorzystania niektórych istniejących ujęć zakładowych.

Uporządkowania wymagają zagadnienia formalno-prawne dotyczące eksploatacji gminnych wodociągów, a w szczególności opracowania operatów wodno-prawnych, określających granice stref ochrony pośredniej oraz wymogi i warunki dotyczące zabezpieczenia ujęć przed pogorszeniem jakości tychże wód. Za najpilniejsze uważa się opracowanie w/w operatów dla ujęć w: Torzymiu, Boczowie, Bielicach, Wystoku, Bobrówku, Lubinie, Prześlicach i w Walewicach. Po ewentualnym włączeniu istniejących ujęć zakładowych w Kownatach i w Tarnawie do systemów wodociągowych grupowych, należy także dla nich opracować w/w operaty.

Dla zwiększenia pewności zaopatrzenia w wodę mieszkańców poszczególnych miejscowości oraz zapewnienia dostawy wody dla programowanych nowych terenów

zorganizowanej działalności inwestycyjnej, proponuje się utworzenie pięciu systemów wodociągów grupowych, wyposażonych w odpowiedni układ zbiorników wyrównawczych. Przewiduje się następujące grupowe wodociągi:

- 1) wodociąg "WA" obejmujący rejony Torzymia, Koryt, Walewic, Grabowa, Kownat i Pniowa,
- 2) wodociąg "WB" dla rejonów Tarnawy, Bielic, Bielic Kolonii, Boczowa, Garbicza,
- 3) wodociąg "WC" dla obszarów Lubina, Mierczan, Bargowa, Gądkowa Małego i Wielkiego oraz Debrznicy,
- 4) wodociąg "WD" dla rejonów Wystoka, Kolonii Wystok i dla Lubina,
- 5) wodociąg "WE" obejmujący rejony Bobrówka i Prześlic.

W miejscowościach Drzewce, Drzewce Kolonia, Podsady i Augustynów przewiduje się zachowania indywidualnych sposobów zaopatrzenia w wodę pitną, ewentualnie budowę lokalnych systemów wodociągowych.

- ◆ Uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie miasta wymaga kontynuacji budowy układu sieci kanalizacji sanitarnej (szczególnie dla nowych terenów zabudowy mieszkaniowej) oraz rozważenia zasadności wyłączenia z eksploatacji istniejących oczyszczalni NO-4 i NO-2 (ze względu na koszty eksploatacji). Uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie gminy jest niezbędne dla zapewnienia jej właściwego rozwoju, szczególnie w aspekcie wyznaczenia dużej (około 2850,0 ha) ilości terenów dla zorganizowanej działalności inwestycyjnej i istniejącego niesprzyjającego układu hydrologicznego. Proponuje się zatem utworzenia następujących grupowych systemów kanalizacyjnych:

- a) system "KA" - doprowadzenie ścieków do oczyszczalni w Torzymiu, z zwiększeniem jej przepustowości z rejonu Torzymia, Pniowa, Bobrówka, Prześlic, Kownat, Grabowa, Walewic i Koryt,
- b) system "KB" - doprowadzenie ścieków do oczyszczalni w Boczowie (wariantowe lokalizacje oczyszczalni) z rejonów Boczowa, Lubina ze ściekami z Radzikowa gm. Cybinka, Garbicza, Bieli, Bielic Kolonii, Tarnawy, Wystoka, Lubowa i częściowo z Mierczan,
- c) system "KC" - doprowadzenie ścieków do oczyszczalni w Gądkowie Wielkim z rejonów Gądkowa Wielkiego i Małego, Debrznicy, Bargowa i częściowo z Mierczan.

W systemach "KA" i "KC" są możliwe alternatywne rozwiązania dla rejonów i miejscowości, jak: Prześllice (do gminy Sulęcín), Grabów (jak poprzednio), Lubowa i Wystoka (budowa odrębnej oczyszczalni).

Dla miejscowości Drzewce, Drzewce Kolonia, Podsady i Augustynów przewiduje się indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej.

Bardzo istotną (z uwagi na ochronę wód podziemnych) jest budowa kanalizacji sanitarnej oraz odpowiedniego systemu kanalizacji deszczowej (z ewentualnym podczyszczaniem wód opadowych) dla miejscowości i terenów inwestycyjnych znajdujących się w granicach stref pośrednich ujęć wód podziemnych oraz w granicach GZWP Nr 18 - Sandr rzeki Pliszki.

- ◆ Wskazaniem jest doprowadzenie do zasady gromadzenia wszystkich odpadów stałych przez wszystkich mieszkańców i jednostki usługowo-produkcyjne w typowych pojemnikach, z zapewnieniem ciągłego odbioru nieczystości stałych przez wyspecjalizowane jednostki organizacyjne. Najwłaściwszym rozwiązaniem problemu nieczystości stałych jest ich składowanie z częściowym unieszkodliwianiem w Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych w Długoszynie, gmina Sulęcín. Po uruchomieniu w/w Zakładu należy przystąpić do rekultywacji terenu obecnego wysypiska w Pniowie. Rekultywację należy prowadzić zgodnie z wcześniej opracowanym i uzgodnionym projektem rekultywacji terenu.
- ◆ W okresie perspektywnym zapotrzebowanie na ciepło pokrywane będzie - tak jak obecnie - z kotłowni indywidualnych, bądź osiedlowych. Brak jest przesłanek ekonomicznych uzasadniających budowę i eksploatację większych zdalczynnych systemów ogrzewania.

Nowe lub modernizowane obiekty mieszkaniowe, usługowe i produkcyjne w mieście, jak i na terenie gminy, powinny być ogrzewane z kotłowni gwarantujących małą uciążliwość dla środowiska. Wskazane byłoby przyjęcie systemu ekonomicznego zachęcającego poszczególnych inwestorów do stosowania powyższej zasady.

- ◆ Po doprowadzeniu na teren miasta gazu sieciowego - bez względu z jakiego kierunku - istniejące i nowe kotłownie, a także budynki mieszkalne, powinny w jak najszerszym zakresie korzystać z tego medium do celów grzewczych. Doprowadzenie gazu sieciowego na teren miasta i gminy umożliwi jego wykorzystanie dla potrzeb bytowo-gospodarczych, grzewczych i produkcyjnych, co wpłynie na zwiększenie komfortu bytowego mieszkańców, atrakcyjności inwestycyjnej poszczególnych miejscowości oraz na poprawę

ochrony środowiska, poprzez zdecydowane zmniejszenie lokalnej emisji pyłów i toksycznych składników spalin.

- ◆ W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić strefy ochronne wzdłuż gazociągów wysokiego ciśnienia oraz niezbędne tereny dla lokalizacji stacji redukcyjnych pierwszego stopnia.
- ◆ Zgodnie z preferowanymi działaniami ekologicznymi w województwie lubuskim, wskazane byłoby utrzymanie w odpowiednim stanie technicznym istniejących zbiorników małej retencji i stworzenie warunków do budowy nowych.

Należy zabezpieczyć tereny dla utworzenia programowanych zbiorników retencyjnych o łącznej powierzchni około 700,0 ha na rzece Ilance (5szt.), na rzece Pliszce (2 szt.) oraz zbiornika "Malcz". Zbiorniki te zwiększą retencję wód płynących oraz stworzą możliwości dodatkowego zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego. Przy projektowaniu zbiorników wskazane byłoby rozważenie możliwości wykorzystania spiętrzenia wody dla celów energetycznych.

Proponuje się rozważenie zasadności budowy dodatkowych zbiorników retencyjnych o łącznej powierzchni około 55,0 ha w zlewni rzeki Ilanki, na rowie Spółdzielczym i na rzece Moskawie.

⇒ **W zakresie komunikacji**

- ◆ Drogowy układ komunikacyjny gminy (sieć drogowa) nie stanowi istotnej bariery dla jej rozwoju, nie mniej wymagana jest poprawa parametrów technicznych i geometrycznych wielu odcinków dróg, zwłaszcza gminnych i powiatowych.
- ◆ Dla stworzenia warunków bezpiecznego rozwoju miasta Torzym, niezbędna jest pilna realizacja obwodnicy odbarczającej główną ulicę miasta od ruchu tranzytowego, zwłaszcza ciężarowego. Przebieg tej obwodnicy winien być ustalony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Torzym.
- ◆ Dla osiągnięcia sprawności i bezpieczeństwa transportu drogowego w gminie istotnym jest zapewnienie bezpieczeństwa na skrzyżowaniach z liniami kolejowymi przez realizację tych skrzyżowań jako bezkolizyjnych.
- ◆ Wszystkie skrzyżowania drogowe z liniami kolejowymi powinny umożliwiać ruch pojazdów ciężarowych i autobusów turystycznych oraz posiadać normatywne parametry techniczne zapewniające bezpieczeństwo ruchu.

- ◆ W gminie brak dróg rowerowych powoduje zagrożenie bezpieczeństwa ruchu na drogach w całej gminie. Organizacja ruchu rowerowego wymaga kompleksowego uregulowania i sukcesywnej szybkiej poprawy istniejącego stanu. Rozwój sieci dróg rowerowych jest czynnikiem ważnym dla rozwoju turystycznego wykorzystania terenu gminy i podnosi atrakcyjność obszarów obsługiwanych przez te drogi.
- ◆ Drogi gminne, powiatowe i wojewódzkie wymagają wyposażenia w urządzenia obsługi podróżnych, zwłaszcza w parkingi, urządzenia sanitarne i urządzenia do gromadzenia odpadów i śmieci.

⇒ **W zakresie dziedzictwa kulturowego**

- ◆ O wartościach kulturowych obszaru gminy decydują:
 - archeologiczne ślady zasiedlenia z czasów pradziejowych i średniowiecznych,
 - historyczne rozplanowanie, zachowane w rozwiniętych układach wsi,
 - zabytki architektury i budownictwa, niezależnie, czy są wpisane do rejestru zabytków, czy jeszcze nie (analogicznie obiekty objęte lub jeszcze nie objęte ewidencją konserwatorską),
 - zespoły folwarczne jako dominanty przestrzenne w krajobrazie wiejskim,
 - komponowana zieleń parków dworskich, cmentarna i przykościelna.
- ◆ Za cel strategiczny uznać należy ochronę dziedzictwa kulturowego i krajobrazu gminy, uznając te działania jako czynnik mający istotny wpływ na rozwój ekonomiczny gminy.
- ◆ Ze względu na dotychczasowy stan działań na rzecz dziedzictwa kulturowego (w obszarze gminy) istnieje potrzeba ustalenia gminnego programu (strategii) ochrony dóbr kultury, a zwłaszcza określenie obszarów chronionych i zasad kształtowania przestrzeni w tych obszarach.
- ◆ Zalecane jest podjęcie starań o aktualizację rejestru i ewidencji konserwatorskiej prowadzonej przez właściwe służby ochrony zabytków. Zespół dworcowo-kolejowy w Kolonii Drzewce, wzniesiony w konstrukcji "muru pruskiego", winien być niezwłocznie wpisany do rejestru zabytków ze względu na swoją, rzadko spotykaną na tym terenie, wartościową architekturę.
- ◆ Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego winny opierać się na współpracy władz gminnych i właściwych służb ochrony zabytków.

⇒ **W zakresie rolnictwa**

Gmina Torzym charakteryzuje się zespołami stron mocnych i słabych, determinujących rozwój rolnictwa na jej terenie. Są to:

◆ Mocne strony

- korzystne położenie komunikacyjne,
- rozwinięta sieć dróg,
- możliwość zakupu gruntów i poprawy struktury agrarnej,
- czyste środowisko naturalne – możliwość rozwoju gospodarstw ekologicznych,
- duże zasoby siły roboczej,
- łagodny klimat i długi okres wegetacji,
- możliwość dostępu do źródeł wody (deszczowanie i nawadnianie),
- atrakcyjne tereny rekreacyjne dające możliwość dodatkowego dochodu dla rodzin rolniczych przez prowadzenie gospodarstw agroturystycznych,
- duża lesistość.

◆ Słabe strony

- niska bonitacja gleb,
- rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
- niska wydajność i efektywność produkcji rolniczej,
- słaba organizacja rynków zbytu,
- brak zakładów przetwórstwa rolnego,
- brak przechowalni i magazynów zbożowych,
- niski poziom wykształcenia rolników,
- trudności w przystosowaniu się do gospodarowania w warunkach gospodarki rynkowej,
- mała aktywność społeczności wiejskiej,
- brak podejmowania wspólnych działań gospodarczych,
- brak kapitału.

◆ Szanse

- dobry układ komunikacyjny,
- rozwój agroturystyki
- produkcja zdrowych warzyw i owoców,
- rozwój hodowli ryb,
- wykorzystanie użytków zielonych – hodowla bydła i owiec,
- rozwój produkcji szkółkarskiej,

- rozwój produkcji surowców dla energetyki ekologicznej,
- rozwój energetyki ekologicznej.
- ◆ **Zagrożenia**
 - odpływ ludzi młodych i wykształconych,
 - słaba znajomość mechanizmów rynkowych,
 - strach przed ponoszeniem ryzyka,
 - brak rozwiązań ogólnosystemowych zachęcających do inwestowania w produkcję rolną,
 - brak zorganizowanego wspierania gospodarczych działań innowacyjnych i wdrożeniowych, uzupełniających działalność rolniczą.

⇒ **W zakresie leśnictwa**

Gospodarka leśna jest ważnym czynnikiem gospodarczym gminy, pełni ważne funkcje związane z ochroną środowiska, jest elementem podnoszącym atrakcyjność turystyczną gminy.

⇒ **W zakresie uwarunkowań przyrodniczych**

- ◆ Do szczególnych walorów przyrodniczych gminy zaliczyć należy: lesistość z różnorodnością siedlisk występujących w gminie, zróżnicowanie hipsometryczne, zwłaszcza wzdłuż rzek Pliszki i Ilanki oraz ciągu jezior w rynn timerce polodowcowej, bardzo liczne zbiorniki wodne (174 sztuki o powierzchni od 0,06 ÷ 111,0 ha), rzeki (Pliszka, Ilanka, Bobrowa Struga i Moskawa), zróżnicowana szata roślinna i różnorodność gatunków świata zwierzęcego.

Najcenniejszymi obszarami przyrodniczymi są doliny rzek Pliszki i Ilanki oraz rynna polodowcowa wypełniona torfowiskami i jeziorami. Na terenie gminy występują obszary, na których zostały ustanowione różne formy ochrony przyrody (rezerwat "Dolina Ilanki", otulina Łagowskiego Parku Krajobrazowego, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, pomniki przyrody i parki wiejskie).

Występują również obszary, na których dodatkowo Lubuski Klub Przyrodników w Świebodzinie projektuje ustanowienie prawnej ochrony przyrody, jak rezerwaty "Dolina rzeki Ilanki", "Torfowisko Pliszka", "Jezioro Ratno", parki krajobrazowe, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i pomniki przyrody (jedno i wieloobiektywne).

Walory przyrodnicze gminy upoważniają do podjęcia kompleksowego programu ochrony przed czynnikami degradującymi. Dotyczy to również kompleksowej ochrony krajobrazu gminy przez objęcie tą formą ochrony przyrody całego obszaru gminy (dotychczas Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje 52% powierzchni gminy). Ustanowienie tej formy ochrony krajobrazu dla całego obszaru gminy daje władzom samorządowym narzędzie prawne do faktycznej ochrony istotnych wartości gminy, jakimi jest krajobraz.

◆ Zagrożeniami walorów przyrodniczych są:

- zanieczyszczenia wód powierzchniowych,
- zanieczyszczenia wód podziemnych,
- niekontrolowany wzmożony ruch turystyczny,
- brak odpowiedniego wyposażenia terenu w urządzenia chroniące przed dewastacją (parkingi, pojemniki na śmieci, ubikacje itp.),
- tworzenie barier ekologicznych przez budowę tras komunikacyjnych bez odpowiedniego wyposażenia,
- likwidacja zadrzewień śródpolnych i likwidacja małych zbiorników wodnych,
- emisja zanieczyszczeń do atmosfery, w tym działania transgraniczne.

⇒ **W zakresie planowania i gospodarki przestrzennej**

Gospodarka przestrzenna prowadzona w obszarze gminy odzwierciedla różne priorytety ustrojowe państwa, które w przeszłości były inaczej formułowane niż w czasie obecnym. Zjawiska gospodarcze, również demograficzne będące pochodną przyjmowanych w przeszłości priorytetów utworzyły stan, który od 1990 roku jest punktem wyjściowym dla gospodarki przestrzennej w uwarunkowaniach rodzącej się gospodarki rynkowej. Wyżej opisana sytuacja oraz istniejące przepisy zobowiązują władze samorządowe do wykonania kompleksowej analizy stanu gospodarki przestrzennej i sformułowania ustaleń kierunkowych (perspektywicznych) dotyczących gospodarki przestrzennej.

Opracowania planistyczne dotyczące poszczególnych obszarów gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), muszą być prawnym nośnikiem ustalonych warunków rozwoju gminy określonych w dokumencie pt. "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Torzym".

3. CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

Do czynników "zewnętrznych" mających wpływ na stan gminy i jej rozwój można zaliczyć w pierwszej kolejności źródła aktywności, głównie gospodarczej, ale także i społecznej, intelektualnej, kulturalnej, położone na zewnątrz gminy, oddziałujące na różne przejawy życia w gminie. Do takich czynników zewnętrznych ważnych dla gminy Torzym zaliczyć można poziom rozwoju gmin sąsiednich i aktywność gospodarczą na ich terenie, kierunek rozwoju przyjęty przez te gminy, układ połączeń komunikacyjnych z gminami sąsiednimi i powiązania tego układu z siecią komunikacyjną regionu. Położenie i dostępność do szlaków drogowych o znaczeniu ponadregionalnym (krajowe i międzynarodowe) oraz do przejść granicznych, ośrodków gospodarczych i kulturalnych. Do czynników zewnętrznych zaliczyć należy również te, które posiadają prawno-organizacyjny charakter i wynikają z ustroju i polityki państwa. Czynniki te w odniesieniu do większości gmin "regulują" podobnie ich rozwój, lecz w połączeniu z lokalnymi uwarunkowaniami i aktywnością społeczną, dają znaczne różnice w efektach rozwojowych. Do takich czynników (ważnych dla gminy) zaliczyć należy, m.in. przepisy i politykę państwa, aktywność samorządu wojewódzkiego, samorządów gospodarczych, w tym izby rolniczej.

4. CECHY WŁASNE GMINY, CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE

Do uwarunkowań rozwoju gminy należą cechy własne gminy, uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne (istniejące lub określone postulatywnie), ukazane w tabeli :

Tabela 27

Lp.	Indeks	Określenie czynnika warunkującego rozwój gminy Torzym	Uwarunkowania		uwagi
			Wewnętrzne	Zewnętrzne	
1.	01-000	Struktury społeczne i publiczne			
2.	01-010	Zjawiska demograficzne	+	+	
3.	01-020	Warunki życia	+		
4.	01-030	Rynek pracy	+	+	
5.	01-040	Bezrobocie	+	+	
6.	01-050	Przygotowanie zawodowe bezrobotnych	+		
7.	01-060	Aktywność społeczna i publiczna mieszkańców	+		
8.	02-000	Infrastruktura techniczna (komunalna)			
9.	02-010	Zaopatrzenie w energię elektryczną	+	+	
10.	02-020	Zaopatrzenie w wodę z sieci wodociągowych	+		
11.	02-030	Dostępność systemów kanalizacyjnych	+		
12.	02-040	Oczyszczanie ścieków	+		
13.	02-050	Gospodarka i utylizacja odpadów stałych	+		
14.	02-060	Dostępność do sieci telekomunikacyjnej	+	+	

15.	02-070	Dostępność do gazu przewodowego	+	+	
16.	03-000	Struktury transportowe i komunikacyjne			
17.	03-010	Funkcjonalność układu drogowego gminy	+	+	
18.	03-020	Powiązanie układu drogowego gminy z siecią drogową regionu	+	+	
19.	03-030	Zdolność transportowa układu drogowego gminy	+	+	
20.	03-040	Stan utrzymania dróg (nawierzchni)	+	+	
21.	03-050	Wyposażenie dróg w urządzenia obsługi	+		
22.	03-060	Powszechność ścieżek rowerowych (wydzielonych)	+		
23.	03-070	Racjonalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej dla celów lokalnych	+	+	
24.	04-000	Dziedzictwo kulturowe			
25.	04-010	Wykorzystanie i ochrona dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika kształtującego wizerunek gminy i jej mieszkańców	+	+	
26.	04-011	Określenie lokalnej (gminnej) strategii ochrony dziedzictwa kulturowego	+		
27.	04-012	Podjęcie publicznych działań propagujących lokalną strategię w celu uzyskania społecznej aprobaty i współdziałania przy jej realizacji	+		
28.	04-013	Podjęcie realizacji programu ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy	+	+	
29.	04-02	Wymagania ustawy o ochronie dóbr kultury i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków		+	
30.	05-000	Środowisko przyrodnicze			
31.	05-010	Cechy klimatu (okres wegetacji, opady, temperatury)	+		
32.	05-020	Cechy środowiska przyrodniczego (flora, fauna)	+		
33.	05-030	Wody podziemne	+		
34.	05-040	Wody powierzchniowe	+		
35.	05-050	Retencja wód	+		
36.	05-060	Kompleksy glebowe i ich bonitacja	+		
37.	05-061	Retencyjność gleb	+		
38.	05-070	Lasy i lesistość obszaru	+		
39.	05-080	Korytarze ekologiczne	+		
40.	05-090	Obszary chronione i promocyjne	+		
41.	05-100	Pomniki przyrody	+		
42.	05-110	Zagrożenia środowiska	+	+	
43.	05-120	Zasoby kopalin	+		
44.	06-000	Rolnictwo			
45.	06-010	Przydatność rolnicza gleb i ich stan	+		
46.	06-020	Wykorzystanie areалу gruntów rolnych	+		
47.	06-030	Struktura wielkości gospodarstw	+		
48.	06-040	Baza materialna, jej stan techniczny i stopień zainwestowania	+		
49.	06-041	Sprzęt, maszyny rolnicze, środki transportu	+		
50.	06-042	Budynki gospodarcze, hodowlane i magazynowe	+		
51.	06-043	Budynki mieszkalne i usługowe	+		
52.	06-044	Urządzenia hydrotechniczne i melioracyjne	+		
53.	06-050	Infrastruktura techniczna wsi	+		
54.	06-060	Infrastruktura społeczna wsi	+		
55.	06-070	Poziom wykształcenia zawodowego i ogólnego	+		
56.	06-080	Jakość i wydajność produkcji rolnej	+		
57.	06-090	Zbyt produktów rolnych	+	+	
58.	06-100	Przetwórstwo lokalne	+	+	
59.	06-110	Organizacje i zrzeszenia rolnicze	+		
60.	06-120	Obsługa finansowa rolnictwa i dostępność środków		+	
61.	06-130	Skuteczność doradztwa rolniczego i ekonomicznego	+		

62.	07-000	Aktywność gospodarcza w gminie			
63.	07-010	Systemowe tworzenie dobrego klimatu i zachęt oraz wspieranie inicjatyw gospodarczych podmiotów lokalnych i inwestorów zewnętrznych	+		
64.	07-020	Pozyskiwanie gruntów z przeznaczeniem na tereny oferowane dla działalności gospodarczej	+		
65.	07-030	Podjęcie współpracy z AWRSP w celu tworzenia terenów ofertowych	+	+	
66.	07-040	Podjęcie działań na rzecz udostępnienia niewykorzystanych obiektów i terenów dla działalności gospodarczej	+		
67.	08-000	Oświata i kultura			
68.	08-010	Ekonomiczne warunki dostępności szkół	+		
69.	08-020	Poziom edukacyjny szkolnictwa	+		
70.	08-030	Baza materialna szkolnictwa	+		
71.	08-040	Sieć szkół i jej dostępność komunikacyjna	+		
72.	08-050	Utworzenie stałej placówki edukacji pozaszkolnej prowadzącej kursy: - zawodowe - zmieniające i podnoszące kwalifikacje - podnoszące wiedzę ogólną	+		
73.	08-060	Absorpcja przez gminę ludzi z wysokimi kwalifikacjami	+		
74.	08-070	Uznanie działalności kulturalnej za ważny czynnik rozwoju (w tym czynnik promujący gminę na zewnątrz)	+		
75.	08-080	Wspieranie działań twórczych w dziedzinie sztuki i promocja ich w gminie i całym regionie	+		
76.	08-090	Utworzenie systemu "wyławiania" liderów lokalnych i wybitnych osobowości z różnych dziedzin życia i ich promocja społeczna	+		
77.	08-100	Stale organizowanie imprez integrujących społeczność lokalną	+		
78.	08-110	Kontynuowanie i rozwijanie kontaktów oraz współpracy z miastami partnerskimi, zwłaszcza z dziedziny kultury i sztuki	+	+	
79.	08-120	Silne wspieranie działań pozarządowych organizacji charytatywnych i opiekuńczych	+		
80.	09-000	Marketing, promocja, zachęty inwestycyjne			
81.	09-010	Stworzenie kompetentnie działającej jednostki organizacyjnej (stanowiska wydzielonego) odpowiedzialnej za: promocję marketingową, informację internetową (bieżąco aktualizowane strony) oraz organizowanie innych działań upowszechniających możliwości inwestycyjne na terenie gminy	+		
82.	09-020	Zbadanie możliwości tworzenia i stosowania skutecznych zachęt inwestycyjnych oraz wprowadzenie ich do pakietu działań marketingowych (podatki i inne)	+		
83.	10-000	Gospodarka i ład przestrzenny			
84.	10-010	Obszary, na których nastąpił zanik dotychczasowej działalności gospodarczej, na których istnieje cząstkowa dotychczasowa działalność oraz obszary zdegradowane (tereny poeksploatacyjne) uznać należy jako wymagające przekształceń przestrzennych i funkcjonalnych)	+		
85.	10-030	Tereny wiejskie. Grunty mało produktywne rolniczo przylegające do wiejskich obszarów zainwestowania należy przeznaczyć do zainwestowania nie tylko rolniczego i traktować je jako tereny ofertowe	+		
86.	10-040	Miasto. Racjonalizacja wykorzystania terenów miejskich zwłaszcza w zasięgu istniejącej infrastruktury technicznej	+		

87.	10-060	Miasto. Obszar staromiejski wymaga działań rehabilitacyjnych (modernizacja funkcjonalna i techniczna, remonty, realizacja obiektów uzupełniających, odtworzenia zabudowy)	+	+	
88.	10-080	Miasto. Realizacja obwodnicy drogowej Torzymia jest warunkiem poprawy funkcjonowania systemu komunikacyjnego miasta, poprawy bezpieczeństwa i warunków życia mieszkańców	+	+	
89.	10-110	Realizacja (kontynuacja) kompleksu wypoczynkowo-sportowego dla mieszkańców miasta	+		
90.	10-120	Polepszenie stanu technicznego istniejącej substancji budowlanej aktualnie użytkowanej	+		
91.	10-130	Polepszenie stanu estetycznego obszarów zainteresowanych oraz ich otoczenia	+		
92.	10-140	Przestrzeganie norm prawnych (ustawowych i własnego prawa lokalnego) przy określaniu warunków inwestycyjnych na terenie gminy	+		

ROZDZIAŁ II

OKREŚLENIE ZAŁOŻEŃ POLITYKI ROZWOJU GMINY

- ⇒ Analiza możliwości rozwoju wybranych kierunków gospodarczych gminy
- ⇒ Określenie perspektywicznych funkcji gminy
- ⇒ Podsumowanie

1. ANALIZA MOŻLIWOŚCI ROZWOJU WYBRANYCH KIERUNKÓW GOSPODARCZYCH GMINY

⇒ **Rolnictwo**

Analiza danych zawartych w "Raporcie o stanie gminy i miasta Torzym" oraz analiza uwarunkowań wyszczególnionych w rozdziale I pkt. 4 niniejszego opracowania, prowadzą do sprecyzowania wniosku, że w gminie Torzym istnieją warunki do prowadzenia działalności rolniczej w rozmiarze pozwalającym zakładać, że będzie ona dominującą, choć nie jedyną, funkcją gminy. Za takim wnioskiem przemawiają następujące cechy własne gminy:

- dobry stan środowiska naturalnego, w tym glebowego,
- dobre warunki klimatyczne,
- duże zasoby siły roboczej,
- dobre warunki do hodowli, w tym bydła mięsnego i mlecznego,
- dobre warunki do uprawy owoców miękkich, warzyw i krzewów jagodowych,
- możliwość komasacji gruntów i powiększania areалу istniejących gospodarstw,
- położenie w mikroregionie (powiecie) mającym rolniczy charakter i sąsiedztwie dynamicznie rozwijającego się wieloprofilowego ośrodka gospodarczo-naukowego (Słubice),
- możliwość prowadzenia innej działalności gospodarczej na terenach wiejskich, stanowiącej działalność komplementarną dla rolnictwa (różne formy usług turystycznych lub sportowych, np. jeździectwo, wędkarstwo, zbieractwo, plenery artystyczne, łowiectwo itp.),
- tradycyjny rolniczy charakter gminy.

⇒ **Leśnictwo**

Ze względu na stopień zalesienia gminy (58 % jej całkowitej powierzchni) oraz dobrze rozwiniętą gospodarkę produkcyjną lasów, leśnictwo było i będzie ważnym czynnikiem gospodarczym gminy, zapewniając znaczną liczbę miejsc pracy dla mieszkańców tego obszaru.

Gospodarka leśna obecnie, jak i w przyszłości, odgrywać będzie ważną rolę w życiu gminy, bowiem nadaje jej wyjątkowy charakter, dzięki utrzymywaniu dogodnych warunków

przyrodniczych dla występowania rzadkich i chronionych gatunków roślin, ptaków i zwierząt, z unikalnymi ich skupiskami.

Tereny leśne należy traktować również jako tereny atrakcyjne do rozwijania działalności rekreacyjno - sportowych.

⇒ **Pozarolnicza działalność gospodarcza**

Warunki naturalne gminy pozwalają na prowadzenie różnorodnej działalności gospodarczej (znaczne zasoby gleb słabych nieefektywnych dla rolnictwa, znaczne zasoby wód podziemnych, dogodny układ komunikacyjny). Do działalności preferowanych należy zaliczyć takie, które wykorzystują bazę surowcową istniejącą w gminie, czyli drewno, płody rolne, produkty hodowlane, runo leśne (przerób drewna, przetwórstwo produktów rolnych, przechowalnictwo itp.) oraz działalności związane z obsługą rolnictwa i jego infrastruktury. Do szczególnie preferowanych działalności należy zaliczyć takie, które powodują tworzenie licznych stanowisk pracy.

Ograniczenie działalności gospodarczej w gminie powinno dotyczyć tych rodzajów działalności, które mogłyby w znaczący trwały sposób degradować środowisko naturalne lub kulturowe gminy oraz jej krajobraz.

⇒ **Turystyka i wypoczynek**

Dokonując oceny warunków naturalnych gminy pod kątem wykorzystania ich dla turystyki i wypoczynku, można stwierdzić, że:

- w zakresie przyrodniczym, teren gminy posiada liczne i różnorodne walory turystyczne (rzeki Ilanka i Pliszka, różnej wielkości liczne zbiorniki wodne, występowanie unikalnej flory i fauny, znaczna lesistość oraz ciekawe i różnorodne formy ukształtowania terenu.
- w zakresie wartości historyczno-poznawczych, gmina posiada obiekty będące dziedzictwem kulturowym, mogące podnosić walory turystyczne tego obszaru. Ranga położonych w gminie dóbr kultury, nasycenie nimi terenu i ich obecny stan upoważnia jednak do stwierdzenia, że dobra te mogą być traktowane jako walor turystyczny jedynie wtedy, kiedy zostaną odpowiednio przygotowane (renowacja, ekspozycja), udostępniane, właściwie utrzymane i odpowiednio reklamowane (reklamowane w kontekście regionu, czy choćby mikroregionu - powiatu).

- położenie geograficzne gminy, jej dostępność komunikacyjna oraz rozwinięta wewnętrzna sieć drogowa pozwalają stwierdzić, że gmina posiada w tym zakresie korzystne warunki dla rozwoju turystyki i wypoczynku indywidualnego.

⇒ **Wnioski**

Z przeprowadzonych analiz, dotyczących wybranych kierunków funkcjonalnych wynika, że gmina spełnia wymagany i konieczny warunek rozwoju, jakim jest zróżnicowanie funkcji gospodarczych gminy, będących podstawą jej rozwoju. Oznacza to, że jest możliwe ze względu na warunki naturalne gminy odejście od monofunkcyjnego rolniczego charakteru wsi położonych w gminie.

2. OKREŚLENIE PERSPEKTYWICZNYCH FUNKCJI GMINY

Opierając się na wnioskach ujętych w pkt. 1 niniejszego rozdziału, a wynikających z wcześniej dokonanych badań i analiz, można przyjąć i uważać za odpowiednio uzasadnione tezy:

Teza 1: Perspektywicznym modelem funkcjonalnym gminy będzie model wielofunkcyjny, oparty głównie na funkcji rolniczej, leśnej, usługowo - produkcyjnej oraz funkcjach wypoczynkowo - turystycznej i mieszkaniowej jako uzupełniających.

Teza 2: Transformacja funkcjonalna i rozwój gminy uzależniony jest od rozwiązania węzłowych problemów gminy.

Teza 3: Węzłowymi problemami gminy są:

- rozwój infrastruktury technicznej, głównie obszarów wiejskich,
- wyznaczenie i udostępnienie terenów ofertowych dla działalności inwestycyjnej i gospodarczej na terenach wiejskich (również w mieście),
- rozwój infrastruktury społecznej i informacyjnej (również na terenach wiejskich),
- rozwój szkolnictwa i oświaty pozaszkolnej (podnoszenie poziomu wykształcenia i dostosowanie do współczesnych wymagań),
- konsekwentne działanie na rzecz ładu przestrzennego i ochrony dziedzictwa kulturowego (jako ważnych ekonomicznie czynników rozwoju gminy),
- stymulowanie aktywności społecznej,
- skuteczność promocyjna gminy,

- skuteczność w pozyskiwaniu środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.

3. PODSUMOWANIE

Realizacja sformułowanych tez określających ramy i warunki rozwoju gminy będzie się dokonywała w okresie wieloletnim, w sytuacji różnego oddziaływania mnogich czynników zewnętrznych, powodujących kształtowanie proporcji pomiędzy przyjętymi funkcjami.

Przyjęte "tezy" stanowiąc mają podstawę wielokierunkowych prorozwojowych działań strategicznych, w tym również podstawę przystosowania narzędzi planistycznych (dokumentów planistycznych) do potrzeb przyjętej polityki rozwoju gminy. Uwarunkowania wewnętrzne, zmiany stanu uwarunkowań zewnętrznych, złożoność problemów określonych w tezach oraz obecny stan budżetu gminy, uniemożliwiają wykonanie opisu parametrycznego rozwoju gminy. W tej sytuacji, stymulowanie rozwoju gminy opierać się będzie na przyjętych założeniach polityki ogólnego rozwoju.

Formuła polityki rozwoju gminy zawiera w sobie, między innymi jako część składową, politykę przestrzenną wynikającą z istniejących uwarunkowań. Politykę przestrzenną gminy przedstawia się w dokumencie planistycznym pt. "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy", wymienionym w art.6 ust.1 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. "o zagospodarowaniu przestrzennym", określającym zgodnie z art.6 ust. 5 w/w ustawy w szczególności:

1. obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
2. lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
3. obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączenie z zabudowy,
4. obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
5. obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
6. obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, wynikającą z potrzeby zaspakajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
7. kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,

8. obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania.

Stopień uogólnienia poszczególnych zagadnień (wchodzących w merytoryczny zakres "studium") wynika ze studialnego charakteru dokumentu oraz poziomu pewności i parametryzacji przyjętych założeń polityki rozwoju gminy. Studium określa politykę i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy.

ROZDZIAŁ III

OKREŚLENIE KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

- ⇒ Określenie polityki przestrzennej gminy
- ⇒ Określenie głównych zagrożeń środowiska naturalnego gminy
- ⇒ Określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
 - ◆ Założenia planistyczne dotyczące obszaru gminy
 - ◆ Założenia planistyczne dotyczące miasta
 - ◆ Rekomendowane ustalenia planistyczne
 - ◆ Ustalenia końcowe

1. OKREŚLENIE POLITYKI PRZESTRZENNEJ

Polityka dotycząca zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniająca (przyjęty w rozdziale II pkt. 2) jej perspektywiczny model funkcjonalny, oparta będzie na realizacji zapisów definiujących warunki rozwoju.

Do warunków rozwoju gminy zalicza się w szczególności:

1. realizację zasady zrównoważonego rozwoju gminy,
2. ochronę dziedzictwa kulturowego i wykorzystania tych dóbr dla rozwoju gminy,
3. ochronę i ulepszenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
4. podniesienie zdolności retencyjnej obszaru gminy,
5. ochronę lokalnych zasobów przyrody, w tym krajobrazu,
6. likwidację czynników zagrażających i szkodliwych dla mieszkańców gminy lub środowiska przyrodniczego,
7. ograniczenie uciążliwości różnego pochodzenia,
8. podnoszenie standardów komunikacyjnych szlaków drogowych,
9. rehabilitację terenów zainwestowanych - zdekapitalizowanych,
10. przekształcenie funkcjonalne terenów zdegradowanych,
11. rozwój infrastruktury technicznej realizowany w oparciu o programy (kompleksowe rozwiązania systemów) uwzględniające perspektywiczny model gminy,
12. podnoszenie standardów życia mieszkańców,
13. rozwój obsługi sektora rolniczego,
14. rozwój usług turystyczno - wypoczynkowych,
15. rozwój różnorodnej działalności gospodarczej, zwłaszcza usługowej i wytwórczej, wykorzystującej walory lub surowce lokalne.

2. OKREŚLENIE GŁÓWNYCH ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Do głównych zagrożeń środowiska naturalnego zalicza się:

1. otwartą strukturę hydrogeologiczną zbiornika Nr 148 - Sandr rzeki Pliszki,
2. powszechny brak systemów kanalizacyjnych w miejscowościach wiejskich,
3. brak właściwej utylizacji odpadów stałych, odpowiedniego ich wykorzystania i składowania,

4. zwiększone zagrożenie pożarowe lasów spowodowane nadmiernymi okresowymi niedoborami wilgoci podłoża,
5. zanieczyszczenie atmosfery przemysłowymi emisjami transgranicznymi (powodującymi uszkodzenia drzewostanu),
6. hałas komunikacyjny, zwłaszcza na odcinkach szlaków drogowych położonych w obrębie miejscowości,
7. transport drogowy i kolejowy substancji szkodliwych i niebezpiecznych,
8. zanieczyszczanie lasów i zniszczenia powodowane przez zbieraczy runa leśnego.

3. OKREŚLENIE KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

Realizacja określonej w pkt.1 polityki przestrzennej gminy wymaga ustalenia założeń i decyzji planistycznych, określających warunki jej prowadzenia.

♦ Założenia planistyczne dotyczące obszaru gminy:

- każda miejscowość wiejska powinna oferować możliwości inwestycyjne, również pozarolnicze,
- w obrębie miejscowości: Boczów, Pniów, Torzym, Koryta, Drzewce i Drzewce Kolonia, Gądków Mały i Gądków Wielki nie wprowadza się preferencji ani ograniczeń inwestycyjnych (z wyjątkiem szczególnie uciążliwych dla środowiska),
- w obrębie miejscowości: Walewice, Grabów, Kownaty, Prześlice, Tarnawa i Bielice preferowanymi są funkcje i inwestycje związane z obsługą rolnictwa i przetwórstwem produktów rolnych, zwłaszcza lokalnego pochodzenia,
- w obrębie miejscowości: Lubów, Wystok, Bobrówka, Garbicz, Lubin, Mierzany, Bargów i Debrznica preferowanymi są funkcje rolnicze i wypoczynkowo - mieszkaniowe,
- pozarolnicza działalność gospodarcza i inwestycyjna może być realizowana jedynie na terenach wyznaczonych do tego celu, posiadających sporządzony aktualny miejscowy plan zagospodarowania terenu,
- Zarząd Gminy i Miasta podejmie działania zmierzające do uznania obszaru całej gminy za obszar chronionego krajobrazu poprzez odpowiedni wniosek do Wojewody Lubuskiego lub podejmie uchwałę we własnym zakresie,

- sieć dróg rowerowych będzie uzupełnieniem sieci dróg kołowych (samochodowych) i będzie łączyła wszystkie miejscowości w gminie,
- obszar rolniczej przestrzeni produkcyjnej wymaga ochrony przed negatywnymi działaniami zewnętrznymi i klimatyczno - pogodowymi,
- obszary leśne wymagają ochrony przed dewastacją zanieczyszczeniami atmosferycznymi i zagrożeniem pożarowym,
- wszystkie miejscowości wiejskie będą obsługiwane przez systemy infrastruktury technicznej, zwłaszcza w zakresie zaopatrzenia w dobrej jakości wodę oraz odpowiedni system odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków sanitarnych,
- tereny cmentarne i pocmentarne, a także inne miejsca pochówków należy uznać jako chronione ze względu na poszanowanie zmarłych i wartość kulturową tych miejsc; tereny te powinny być uporządkowane, ogrodzone i oznaczone,
- wszelkie działania planistyczne oraz inne dotyczące obiektów "starych" wymagają każdorazowo konsultacji Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków,
- w zależności od zapotrzebowania dopuszcza się w granicach gminy lokalizację elektroenergetycznych linii średniego i wysokiego napięcia oraz stacji transformatorowych średniego i wysokiego napięcia,
- w granicach gminy wyznaczono tereny na których dopuszcza się lokalizację siłowni wiatrowych. Tereny na których dopuszcza się lokalizację siłowni wiatrowych zaznaczone są na rysunku studium. Lokalizacja siłowni wiatrowych stanowi uzupełnienie dla innej funkcji planowanej w danym terenie,
- w granicach terenów na którym dopuszcza się lokalizację siłowni wiatrowych zawarte są strefy ochronne związane z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu wynikającymi z lokalizacji siłowni wiatrowych,
- w granicach gminy wyznaczono obszary na których dopuszcza się lokalizację usług sportu oraz rekreacji wraz z zielenią uporządkowaną oraz infrastrukturą niezbędną dla prawidłowego funkcjonowania obszaru. Jako uzupełnienie dopuszcza się dodatkowo usługi hotelowe, zdrowia, handlu oraz gastronomii. Dopuszcza się lokalizację budynków mieszkalnych wolnostojących lub lokali mieszkalnych wydzielonych w budynkach usługowych, wyłącznie na potrzeby właściciela lub zarządcy obiektów usługowych.

◆ **Założenia planistyczne dotyczące miasta:**

- w przestrzeni miasta wyróżnia się obszary:
 - zainwestowane,
 - ofertowe (dla różnej działalności gospodarczej),
 - rezerwowe dla funkcji mieszkaniowych,
 - rezerwowe dla obwodnicy komunikacyjnej miasta,
 - rezerwowe dla sportu i rekreacji,
 - leśne i użytków ekologicznych,
 - parkowe,
 - cieków i zbiorników wodnych,
 - użytkowane rolniczo,
 - inne nieużytkowane,
 - cmentarne,
 - rezerwowe dla węzła autostradowego.
- większość obszarów zainwestowanych wymaga rehabilitacji,
- rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej powinny podnosić atrakcyjność inwestycyjną miasta i efektywność gospodarki gruntami,
- układ komunikacyjny miasta wymaga dostosowania go do nowych warunków funkcjonalnych i wymagań dotyczących zmniejszenia uciążliwości odkomunikacyjnych dla mieszkańców.

◆ **Rekomendowane ustalenia planistyczne:**

- w odniesieniu do lokalnych zasobów przyrodniczych należy ustanowić ochronę przewidzianą dla obszarów chronionego krajobrazu na terenie całej gminy,
- w celu wzajemnej ochrony kompleksów leśnych i rolniczej przestrzeni produkcyjnej należy przeprowadzić regulację (wyrównanie) granic rolno - leśnych oraz ustanowić strefę oddzielenia wyłączoną z obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W strefie tej obowiązywać powinien zakaz wznoszenia naziemnych obiektów budowlanych, za wyjątkiem związanych z ochroną pożarową i bezpieczeństwem lasów,
- na terenach przeznaczonych dla zorganizowanej działalności inwestycyjnej należy wprowadzić zasadę realizowania w ramach inwestycji pasa zieleni izolacyjnej wzdłuż granic działek oraz odpowiedniego odprowadzania i oczyszczania ścieków i wód opadowych,

- wydobywanie kruszyw lub innych kopalin do celów gospodarczych na terenie gminy należy uzależnić od rekultywacji terenów prowadzącej do wykorzystania wyrobisk dla celów retencji wody,
- zakres rehabilitacji obszarów oraz rodzaj i zakres ochrony wartości kulturowych na terenach wiejskich będzie przedmiotem ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego poszczególnych obszarów zainwestowania,
- w odniesieniu do obszaru miasta rekomenduje się wyznaczyć i urządzić przeznaczony dla powszechnych ogólnomiejskich i gminnych imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowych, teren łatwo dostępny komunikacyjnie z miejscami do parkowania samochodów, wyposażony w energię elektryczną i wodę, a docelowo w kanalizację. Teren powinien posiadać atrakcyjne widokowo otoczenie i umożliwić organizowanie imprez w różnych porach roku.
- układ komunikacyjny miasta zaleca się modernizować tak, aby:
 - obniżać uciążliwość hałasu komunikacyjnego,
 - ograniczyć ruch tranzytowy, zwłaszcza ciężarowy w obszarze mieszkaniowym i głównej ulicy miasta przez budowę obwodnicy miasta,
 - zaspokoić potrzeby parkingowe,
- układy komunikacyjne miejscowości wiejskich położone przy drodze krajowej Nr 2 (E-30) zaleca się modernizować tak, by zmniejszać uciążliwość komunikacyjną od ruchu tranzytowego,
- zaopatrzenie w wodę - rekomenduje realizację grupowych systemów wodociągowych obejmujących miejscowości wraz z terenami inwestycyjnymi:
 - Torzym, Koryta, Walewice, Grabów, Kownaty i Pniów,
 - Tarnawa, Bielice, Bielice Kolonia, Boczów i Garbicz,
 - Lubin, Mierczany, Bargów, Gądków Mały, Gądków Wielki i Debrznica,
 - Wystok, Kolonia Wystok, Lubów,
 - Bobrówko i Prześlice,
- gospodarka ściekowa - rekomenduje się realizację grupowych systemów ściekowych obejmujących miejscowości wraz z terenami inwestycyjnymi:
 - Torzym, Pniów, Bobrówko, Prześlice, Kownaty, Grabów, Walewice i Koryta (oczyszczalnia w Torzymiu),

- Boczów, Lubin (wraz z ściekami z Radzikowa gm. Cybinka), Garbicz, Bielice, Bielice Kolonia, Tarnawa, Wystok, Lubów i częściowo Mierczany (oczyszczalnia w Boczowie lub na zachód od Boczowa),
- Gądków Wielki, Gądków Mały, Debrznica, Bargów, tereny inwestycyjne na południe od Mierczan (oczyszczalnia w Gądkowie Wielkim),
- zaopatrzenie w gaz przewodowy - rekomenduje się doprowadzenie sieci gazowej do miejscowości: Torzym, Prześlice, Kownaty, Grabów, Walewice, Koryta, Lubów, Wystok i Kolonia Wystok, Bobrówko, Tarnawa, Bielice, Kolonia Bielice, Boczów, Pniów, Lubin, Garbicz, Mierczany, Bargów, Gądków Wielki, Gądków Mały, Debrznica, umożliwiającą zastosowanie gazu również jako nośnika energii dla celów grzewczych,
- ustalenie potrzeby budowy lokalnych systemów kanalizacji deszczowej będzie dokonywane indywidualnie w trakcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania terenu poszczególnych miejscowości (obszarów),
- gospodarka odpadami stałymi wymaga określenia sposobu i miejsca ich unieszkodliwiania poza terenem gminy. Wymagane jest dążenie do realizacji zasady selektywnego gromadzenia odpadów i odpowiedniego unieszkodliwiania lub wykorzystania,
- ze względu na znaczny wpływ na kształt zagospodarowania gminy lokalizacja linii wysokiego napięcia oraz siłowni wiatrowych powinna być poprzedzona sporządzeniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- ze względu na znaczny wpływ na krajobraz gminy lokalizacja siłowni wiatrowych oraz innych obiektów wysokościowych lub wielkogabarytowych powinna być poprzedzona, na etapie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, sporządzeniem studium wpływu inwestycji na krajobraz gminy,
- zaleca się zastosowanie następujących zapisów w planach miejscowych umożliwiających lokalizację siłowni wiatrowych:
 - lokalizacja siłowni w odpowiedniej, minimalnej odległości od kompleksu leśnego oraz tras systematycznych przelotów nietoperzy w trakcie żerowania,
 - lokalizacja siłowni w odpowiedniej odległości od zabudowań,
 - lokalizacja siłowni poza stanowiskami gatunków roślin i zwierząt rzadkich, chronionych i zagrożonych (zgodnie z wykazem w opracowaniu ekofizjograficznym),

- uruchamianie pracy siłowni powyżej pewnych wartości siły wiatru dla ochrony nietoperzy,
 - odpowiednie rozmieszczenie siłowni dla zminimalizowania dysonansu w krajobrazie,
 - bezwzględne zachowanie istniejących zadrzewień i zakrzaczeń, szczególnie wzdłuż dróg i miedz,
 - bezwzględne zachowanie miejsc wskazanych jako cenne przyrodniczo (opracowanie ekofizjograficzne),
 - rekultywacja w kierunku rolniczym miejsc posadowienia siłowni,
 - dokonanie oceny (monitoring porealizacyjny) wpływu siłowni wiatrowych na śmiertelność ptaków i nietoperzy w pierwszym, trzecim i piątym roku od zakończenia inwestycji oraz sformułowanie zaleceń dotyczących minimalizacji potencjalnych szkód (szczegółowa metodykę należy zawrzeć w raporcie oddziaływania na środowisko),
 - dokonanie oceny (monitoring porealizacyjny) wpływu siłowni wiatrowych na liczebność gąsiorka,
 - dokonanie oceny (monitoring porealizacyjny) warunków akustycznych i poziomu hałasu po zakończeniu inwestycji, szczególnie w kontekście oddziaływania na zdrowie ludzi.
- zaleca się zastosowanie następujących zapisów w planach miejscowych umożliwiających realizację obwodnicy Torzymia:
- szczegółowe rozpoznanie tras migracji płazów oraz zaproponowanie odpowiedniej ilości i jakości przejść, płotków zabezpieczających itp.,
 - monitoring porealizacyjny śmiertelności płazów oraz propozycja niezbędnych modyfikacji bądź nowych rozwiązań ograniczających śmiertelność płazów w trakcie ich sezonowych migracji,
 - unikanie stosowania oświetlenia drogi zwabiającego owady i tym samym polujące na nie nietoperze w celu ograniczenia ich potencjalnych kolizji z pojazdami.

◆ **Ustalenia końcowe:**

- w części graficznej stanowiącej integralną część niniejszego opracowania, przedstawione są wybrane wskazania planistyczne wynikające z istniejących uwarunkowań, przyjętych kierunków rozwoju gminy oraz odpowiadającej im polityki

- przestrzennej. Wskazania te należy traktować jako obowiązujące wytyczne dla sporządzanych planów miejscowych. Ustalenia "Studium" ramowo określają wymagania planistyczne, które w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego będą każdorazowo, obszarowo i ilościowo precyzowane w potrzebnym zakresie, lecz bez zmian zdefiniowanej polityki przestrzennej gminy,
- w odniesieniu do obszarów przewidywanych dla inwestycji powodujących potrzebę realizowania obiektów budowlanych, wymagających decyzji "zezwolenia na budowę" lub powodujących zmianę sposobu zagospodarowania terenu na obszarach zainwestowanych, potrzebę sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wywołują przepisy, w szczególności art. 33 ust. 2 pkt. 3 oraz art. 34 ust.1 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo Budowlane oraz przepisy art. 39 ust. 1 i art.40 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym.

ROZDZIAŁ IV

DOKUMENTACJA FORMALNO - PRAWNA

- ⇒ Czynności proceduralne
- ⇒ Materiały źródłowe

1. CZYNNOŚCI PROCEDURALNE

- ◆ Podstawą prawną podjęcia prac nad „Studium” jest uchwała nr V/31/99 Rady Gminy i Miasta Torzym z dnia 27.02.1999r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Torzym.
- ◆ Zawiadomienie o przystąpieniu do opracowania „Studium” zostało przesłane do 33 jednostek wyszczególnionych w rozdzielniku dołączonym do pisma Zarządu Gminy i Miasta Torzym, znak: RGG 7222/5/99 z dnia 23.09.1999r.
- ◆ W nawiązaniu do pisma, o którym mowa wyżej, 8 jednostek przekazało swoje wnioski do „Studium”, pozostałe nie wyraziły stanowiska.
- ◆ W odniesieniu do wyrażonego stanowiska przez wspomnianych 8 wnioskodawców, stwierdzić należy, że przedstawione wnioski zostały uwzględnione w „Studium” w części odpowiadającej charakterowi opracowania.
- ◆ Część wniosków nie została uwzględniona w niniejszym opracowaniu ze względu na swoją treść, mogącą odnosić się jedynie do sporządzanych w odrębnym trybie planów miejscowych lub innych działań administracyjnych.
- ◆ Opiniowanie „Studium”. W trakcie prowadzonych prac nad „Studium” materiały i proponowane ustalenia Zespół przedstawiał sukcesywnie Zarządowi Gminy i Miasta Torzym, który zajmował stanowisko akceptujące w sprawie prezentowanych problemów.

Projekt „Studium” zgodnie z art. 6 ust. 3 i odpowiednio art. 18 ust. 2 pkt. 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 poz. 139 z późn. zmianami) został przekazany do 17 jednostek właściwych do opiniowania „Studium” w celu uzyskania wymaganych opinii. Na wyżej wskazaną liczbę jednostek uprawnionych do opiniowania 7 nie przesłało swoich opinii lub przekroczyło ustawowy termin i w związku z treścią art. 6 ust. 3 ustawy uznaje się, że wyraziły one opinie pozytywną przez brak uwag. Pozostałe jednostki w pismach swoich wyraziły opinie pozytywne (kopie pism w załączeniu).

2. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

- ◆ Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego – Sejmik Województwa Lubuskiego – Uchwała Nr XXXVII/272/2002 z dnia 2 października 2002r.
- ◆ Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku – Sejmik Województwa Lubuskiego – Uchwała Nr XXXVII/260/2005 z dnia 19 grudnia 2005 r.
- ◆ Fizjografia ogólna gminy 1987r. - Archiwum Urzędu Marszałkowskiego,
- ◆ Raport o stanie gminy - "Plan & Projekt", Zielona Góra 2000r.,
- ◆ Krajowy Program Zwiększania Lesistości - Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa lipiec 1995r.,
- ◆ Studium komunikacji rowerowej w obszarze województwa zielonogórskiego - Urząd Wojewódzki, Zielona Góra 1993r.,
- ◆ Studium możliwości rozwoju agroturystyki w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr - Lubuska Izba Rolnicza,
- ◆ Ekorozwój w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr, Gubin czerwiec 1997r.,
- ◆ Stan środowiska w województwie lubuskich w latach 1997 - 1998 - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, 1999r.,
- ◆ Województwo lubuskie, katalog miast, powiatów, gmin - Norpol, Szczecin 1999r.,
- ◆ Przeobrażenia społeczno ekonomiczne obszarów wiejskich pogranicza zachodniego - PAN Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa SGGW - Centrum Naukowo - Wdrożeniowe, Warszawa 1996r.,
- ◆ Materiały z seminarium: "Przekształcenia w zakresie gospodarki ziemią w północno - zachodniej Polsce oraz wpływ prawodawstwa UE na zmiany własnościowe w Polsce po integracji", Zielona Góra wrzesień 1999r.,
- ◆ Inwentaryzacja przyrodnicza Gminy Torzym - Lubuski Klub Przyrodników - Pracownia Ochrony Przyrody, Świebodzin 1993r.,
- ◆ Raport WWF - 2000 "Zielona Wstęga Odra - Nysa",
- ◆ Opracowania fizjograficzne dotyczące lokalizacji składowisk odpadów i wysypisk - Archiwum Urzędu marszałkowskiego,
- ◆ Projekt strategii rozwoju województwa lubuskiego opracowany przez Urząd Marszałkowski i przyjęty przez Zarząd Województwa Lubuskiego,
- ◆ Studium zagospodarowania przestrzennego województwa zielonogórskiego z 1996r.,
- ◆ Rocznik statystyczny województwa lubuskiego, Zielona Góra 2000r.,

- ◆ Główny Urząd Statystyczny - Tablice bilansowe - Departament Badań Demograficznych,
- ◆ Dane i informacje Urzędu Gminy i Miasta Torzym,
- ◆ Opracowania własne.